

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему: Управління оборотним капіталом аграрного підприємства
ПАТ «Аграрний фонд»

Виконала: студентка 2 курсу, 8.0729-з
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та
страхування
освітньої програми фінанси і кредит
спеціалізації Корпоративні фінанси

Терещук В.В.

Керівник д.е.н., професор Череп А. В.

Рецензент к.е.н., доцент Линенко А.В.

Запоріжжя 2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування
Освітня програма фінанси і кредит
Спеціалізація Корпоративні фінанси

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ А.П. Кущик

«___» _____ 2020 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Терещук Валентині Віталіївні

1. Тема роботи: «Управління оборотним капіталом аграрного підприємства ПАТ «Аграрний фонд»»
керівник роботи: Череп А. В, д.е.н., професор
затверджені наказом ЗНУ від 18 червня 2020 р. № 810-с.
2. Строк подання студентом роботи: 10 листопада 2020 р.
3. Вихідні дані до роботи: дані фінансової звітності ПАТ «Аграрний фонд», а також монографічні дослідження та наукові статті вітчизняних і зарубіжних авторів.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): визначити економічну сутність поняття оборотний капітал; розглянути теоритичні аспекти управління оборотним капіталом; провести аналіз фінансового стану ПАТ «Аграрний фонд»; провести аналіз діючого стану управління оборотним капіталом на підприємстві ПАТ «Аграрний фонд»; визначити напрями та шляхи підвищення ефективності управління оборотним капіталом.
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 14 рис., 19 табл. і 7 формул.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Череп А. В, д.е.н., професор	18.06.2020	18.06.2020
2	Череп А. В, д.е.н., професор	18.06.2020	18.06.2020
3	Череп А. В, д.е.н., професор	18.06.2020	18.06.2020

7. Дата видачі завдання: 18 червня 2020 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання бібліографії та вивчення літературних джерел	05.07.2020 р. – 09.07.2020 р.	виконано
2.	Виконання вступу	10.07.2020 р. – 08.08.2020 р.	виконано
3.	Виконання розділу 1	09.08.2020 р. – 12.09.2020 р.	виконано
4.	Виконання розділу 2	13.09.2020 р. – 17.10.2020 р.	виконано
5.	Виконання розділу 3	18.10.2020 р. – 28.10.2020 р.	виконано
6.	Формулювання висновків	28.10.2020 р. – 31.10.2020 р.	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	01.11.2020 р. – 09.11.2020 р.	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	10.11.2020 р.	виконано

Студент _____ В.В.Терещук
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ А.В. Череп
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ І.Ю. Кисільова
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 95 с., 14 рис., 19 табл., 77 джерел, 4 додатки.

Об'єктом дослідження є оборотний капітал на підприємстві.

Предметом дослідження є сукупність методів щодо ефективного управління оборотним капіталом.

Метою кваліфікаційної роботи є вивчення особливостей управління оборотним капіталом підприємства ПАТ «Аграрний фонд». та розроблення практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності використання оборотного капіталу.

Методи дослідження: монографічний, науковий, описовий, методи фінансово-економічного аналізу, графо-аналітичні методи, методи аналізу, синтезу, порівняння, прогнозування, спостереження тощо.

Інформаційною базою дослідження є законодавство України; науковий доробок вітчизняних та закордонних вчених і фахівців з міжнародної економіки, маркетингу, інформаційних технологій, менеджменту; офіційні статистичні збірники та внутрішня і зовнішня інформація ПАТ «Аграрний фонд».

Результати дослідження можуть бути застосовані підприємствами для формування ефективного управління оборотним капіталом.

**ОБОРОТНИЙ КАПІТАЛ, УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ,
СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ, НОРМУВАННЯ**

SUMMARY

Master's qualification work: 95 p., 14 figures, 19 tables, 77 sources, 4 applications.

The object of study is working capital in the enterprise.

The subject of the study is a set of methods for effective working capital management.

The purpose of the qualification work is to study the features of working capital management of the enterprise PJSC "Agrarian Fund" and development of practical recommendations for improving the efficiency of working capital.

In the system of measures aimed at improving the efficiency of the enterprise and strengthening its financial condition, the fundamental role is played by issues of rational formation and efficient use of working capital. The goals of the enterprise and its interests require full responsibility for the results of its production and economic process.

In the system of measures aimed at improving the efficiency of the enterprise and strengthening its financial condition, issues of rational formation and efficient use of working capital play the fundamental role. The goals of the enterprise and its interests require full responsibility for the results of its production and economic process. Because the financial condition of the enterprise is directly dependent on the state of current assets, which is formed by working capital, which provides for the dependence of costs on the results of financial and economic activities and reimbursement of costs with their own funds.

Research methods: monographic, scientific, descriptive, methods of financial and economic analysis, graph-analytical methods, methods of analysis, synthesis, comparison, forecasting, observations, etc.

The information base of the research is the legislation of Ukraine; scientific achievements of domestic and foreign scientists and specialists in international economics, marketing, information technologies, management; official statistical collections and inside and outside information of PJSC "Agrarian Fund".

The results of the study can be used by enterprises to form an effective working capital management.

WORKING CAPITAL, WORKING CAPITAL MANAGEMENT,
MANAGEMENT STRATEGY, NORMALIZATION.

ЗМІСТ

1 ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА.....	11
1.1 Сутність оборотного капіталу аграрного підприємства.....	11
1.2 Теоретичні підходи до управління оборотними капіталом.	20
1.3 Методи оцінки ефективності використання оборотного капіталу підприємства.....	25
2 АНАЛІЗ СТАНУ ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПАТ «АГРАРНИЙ ФОНД»	36
2.1 Фінансово-економічна характеристика підприємства ПАТ «Аграрний фонд»	36
2.2 Оцінка ефективності використання оборотного капіталу ПАТ «АГРАРНИЙ ФОНД»	49
2.3 Обґрунтування доцільності управління оборотним капіталом ПАТ «АГРАРНИЙ ФОНД».....	57
3 ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ НА ПІДПРИЄМСТВІ ПАТ «АГРАРНИЙ ФОНД»	64
3.1 Пропозиції щодо підвищення ефективності використання оборотного капіталу.....	64
3.2 Нормування оборотних активів аграрних підприємств як метод оптимізації оборотного капіталу.	70
3.3 Формування стратегії управління оборотним капіталом.	75
ВИСНОВКИ	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	90
ДОДАТКИ	91

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку економіки, Україна перебуває в процесі інтеграції, в якому бере активну участь. Тому зі збільшення конкуренції з зарубіжними компаніями та розвитку аграрного ринку, вимагає нових підходів до управління оборотним капіталом вітчизняних підприємств.

Особливого значення набувають проблеми створення оптимальної системи управління оборотним капіталом.

Ефективна система управління діяльністю підприємства повинна ґрунтуватися на принципах гнучкості, оперативності, точності та раціональності для забезпечення безперервності діяльності в майбутньому.

В системі заходів, направлених на підвищення ефективності роботи підприємства і зміцнення його фінансового стану, фундаментальну роль займають питання раціонального формування та ефективного використання оборотного капіталу. Цілі підприємства та його інтереси вимагають повної відповідальності за результати свого виробничо-господарського процесу. Оскільки фінансовий стан підприємства знаходиться в прямій залежності від стану оборотних коштів, які формуються за рахунок оборотного капіталу, що передбачає залежність витрат з результатами фінансово-господарської діяльності і відшкодування витрат власними засобами.

Підприємства зацікавлені в раціональній організації управління оборотних коштів – організації збалансованого їх руху для отримання найбільшого економічного ефекту.

Дослідження теорії та практики управління оборотним капіталом підприємств присвячені праці науковців, таких як: І.О. Бланк, Г. О. Алексін, Л. Б. Аврамчук, М.В. Володькіна, Л. В. Фролова, В.В Ковальов, Н. В.Шевчук. Хоча існує безліч наукових робіт на дану тематику, існує безліч проблем, які залишаються не вирішеними, а саме: недосконалість теоретичних засад створення системи стратегічного управління оборотним капіталом; не враховуються особливості управління дебіторською заборгованістю в кожному

секторі економіки, а саме аграрному; недосконалість системи контролю за обліком товарно-матеріальних цінностей (запасів). Це є об'єктивною необхідністю створення нових теоретичних і практичних засад удосконалення управління оборотним капіталом підприємств з урахуванням сфери діяльності.

Метою дослідження є поглиблення теоретичних засад управління оборотним капіталом, розробка шляхів підвищення ефективності його використання та створення оптимальної стратегії управління оборотним капіталом на аграрних підприємствах.

Виходячи з цієї мети, були розроблені такі основні задачі дослідження:

- дослідити стан та структуру оборотного капіталу на підприємстві;
- оцінити сучасний стан та вплив економічного середовища на ефективність використання оборотного капіталу підприємства;
- проаналізувати методи управління оборотним капіталом;
- провести аналіз оборотного капіталу на ПАТ «Аграрний фонд»;
- визначити шляхи підвищення використання оборотного капіталу;
- визначити методичні підходи до стратегії управління оборотним капіталом підприємства.

Об'єктом дослідження є процес управління оборотним капіталом підприємства.

Предмет дослідження – вивчення ефективного використання оборотного капіталу підприємства та шляхів його покращення.

Теоретичною та методологічною основою дослідження є монографічний, науковий, описовий, методи фінансово-економічного аналізу, графо-аналітичні методи, методи аналізу, синтезу, порівняння, прогнозування, спостереження тощо.

Інформаційною базою дослідження є законодавство України; науковий доробок вітчизняних та закордонних вчених і фахівців з міжнародної економіки, маркетингу, інформаційних технологій, менеджменту; офіційні статистичні збірники та внутрішня і зовнішня інформація ПАТ «Аграрний фонд».

Наукова новизна отриманих результатів визначається удосконаленням системи управління оборотним капіталом аграрних підприємств.

Наукова новизна дослідження: полягає в уточненні сучасного стану та особливостей управління оборотним капіталом аграрних підприємств.

Теоретичне і практичне значення роботи: запропоновані в роботі заходи мають сприяти покращенню управління оборотним капіталом ПАТ «Аграрний фонд».

1 ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Сутність оборотного капіталу аграрного підприємства.

Оборотний капітал займає значну роль у процесі агропромислового виробництва як один з значних факторів, що суттєво впливає на формування валового прибутку.

Аналізуючи існуючі у вітчизняній економічній літературі значення поняття «оборотний капітал» (табл. 1.1), можна сказати, що більшість авторів в описі оборотного капіталу орієнтуються на матеріальні активи, підтримку поточного економічного процесу, споживання протягом одного року або одного операційний періоду, що підкреслює високу ліквідність засобів, що авансуються в оборотні активи.

Таблиця 1.1 – Різновид визначень сутності оборотного капіталу в сучасній економічній літературі

Визначення поняття	Автор визначення, літературне джерело
1	2
Оборотний капітал – грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу.	П (С) БО №2
До оборотних активів (фондів) підприємства відноситься та частина майна, яка використовується протягом одного виробничого циклу і повністю переносить свою вартість на вартість продукції, що виробляється, змінюючи свою натурально-речову форму.	Круш П. В., Клименко О. В., Подвігіна В. І., Гулевич В.О. [1, 189]
Оборотні активи – сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговують поточний господарський процес і цілком споживаних протягом одного операційного циклу.	Ковальчук І. В. [2, с.203]
Оборотний капітал – сукупність грошових засобів, авансуємих для створення оборотних виробничих фондів і фондів обороту, які забезпечують постійний кругообіг коштів.	Фролова Л. В., Бакунов А. А., Шаруга Л. В. [3, с.74]

Продовження таблиці 1.1

1	2
Оборотний капітал – це сукупність матеріально-речовинних цінностей і грошових коштів, які беруть участь у створенні продукту, цілком споживаються у виробничому процесі і повністю переносять свою вартість на виробничий продукт упродовж операційного циклу або дванадцяти місяців з дати балансу (сировина, матеріали, готова продукція, грошові кошти тощо).	Петрович Й. М. [4, с.115]
Оборотний капітал – група мобільних активів підприємства із періодом використання до одного року, що обслуговують його операційну діяльність і забезпечують його платоспроможність.	Ковалев В. В. [5, с.330]
Оборотний капітал – сукупність коштів, які забезпечують безперервний їх кругообіг.	Володькіна М. В. [6, с.67]

Проведене дослідження дозволяє зробити визначення оборотного капіталу: «Під оборотним капіталом промислового підприємства слід розуміти сукупність таких матеріальних та грошових цінностей, котрі аванмуються в обслуговування його операційну діяльність, внаслідок високого рівня ліквідності активів підтримують платоспроможність підприємства знаходяться у постійному кругообігу й в повному обсязі переносять свою вартість на виготовлену».

Оборотний капітал підприємств характеризується такими активами, які забезпечують оборотні активи, які відповідно до їх економічної сутності призначені для виробництва або реалізації протягом операційного циклу підприємства або протягом дванадцяти місяців з дати балансу та грошових коштів та їх еквівалентів . У цьому випадку під операційним циклом розуміється період часу від придбання запасів для операційної діяльності до моменту надходження коштів від реалізації.

За економічним змістом оборотний капітал являє собою сукупність оборотного капіталу сфери виробництва (оборотні фонди) і оборотного капіталу сфери обігу (фонди обігу).

Оборотний капітал сфери виробництва (оборотні фонди) – це грошовий вираз предметів праці, що перебувають на стадії виробничих запасів і

незавершеного виробництва разом із витратами, створеними при їх виробничому споживанні.

Оборотні фонди з економічного погляду є авансованою цінністю на стадії виробничого процесу. За функціональною роллю у виробництві вони суттєво різняться між собою. Відповідно до указаної ознаки виокремлюють такі їхні групи: поточні біологічні активи, незавершене виробництво і запаси.

В фінансовій звітності підприємств зазначені елементи виробничого капіталу, а також частини оборотного капіталу сфери обігу відображені в розділі II «Оборотні активи», підрозділі «Запаси». До частини цього підрозділу в обліку включена і готова продукція, хоча за економічною суттю цей вид оборотних засобів треба було б розглянути як частина фондів обігу.

Виробничі запаси – це засоби праці, які ще не використовують в виробничому циклі і займають найбільший відсоток в структурі оборотного капіталу.

На аграрних підприємствах запаси існують сільськогосподарського і іншого виробничого походження. До запасів сільськогосподарського походження відносять насіння і посадковий матеріал, корми, матеріали для кормів (жмих, макуха), сировина для подальшої промислової переробки.

Виробничі запаси іншого походження представлені в сільськогосподарських підприємствах добривами, засобами захисту рослин, нафтопродуктами (бензин, дизтопливо, оливи), запасними частинами, малоцінними і швидкозношуваними предметами, що використовуються протягом 12 місяців, будівельними матеріалами для ремонту і модернізації уже існуючих основних засобів, а також для будівництва нових та тощо. Якщо в сільськогосподарських підприємствах є переробка сільськогосподарської продукції (збіраного урожаю або закупленого матеріалу), до виробничих запасів цього виду можуть входити тара, основні і допоміжні матеріали, пакувальні матеріали та інше.

Взаємозв'язок між виробничими запасами промислового та сільськогосподарського походження на сільськогосподарських підприємствах

різний і залежить від ступеня розвитку переробної та іншої промислової діяльності, інтенсивності виробництва та його спеціалізації. За інших рівних умов основна частка запасів представлена запасами сільськогосподарського походження. Розмір виробничих запасів повинен забезпечувати безперервність виробництва і залежить від обсягу виробництва, норм і характеру виробничого споживання робочої сили [7, с.74].

У підприємствах, які орієнтовані на переробці, виробничі запаси представлені сировиною, основними і допоміжними матеріалами, паливом (в основному дизель для тракторів та комбайнів і бензин для транспортування сировини), тарою (піддони, ящики та інше), пакувальними матеріалами (плівка, коробки та інше), запасними частинами (для поточних ремонтів засобів транспортування та обладнання для переробки) та іншими матеріальними цінностями, що призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг.

Слід мати на увазі, що в системі бухгалтерського обліку П (С) БО 9 «Запаси» запаси розглядаються ширше. До них належать, крім сировини, основні та допоміжні матеріали, корми, насіння тощо та незавершене виробництво; готові вироби; товари у вигляді матеріальних цінностей, придбаних для перепродажу; малоцінні та швидкозношувані предмети, що використовуються не більше одного року, або звичайний робочий цикл, якщо більше одного року; поточні біологічні активи, якщо вони оцінені відповідно до цього положення, а також сільськогосподарські та лісові товари після їх первісного визнання [8, с.56].

Поточні біологічні активи. Згідно з П(С)БО 30 «Біологічні активи» поняття «біологічний актив» трактується як тварина або рослина, що в процесі біологічних перетворень здатна давати сільськогосподарську продукцію і/або додаткові біологічні активи, а також приносити в інший спосіб економічні вигоди [8, с.57].

Біологічні активи поділяються на поточні та довгострокові. Поточні включають біологічні активи, здатні виробляти сільськогосподарську

продукцію та / або додаткові біологічні активи, отримані в процесі біологічної трансформації, інакше приносять економічну вигоду протягом періоду, що не перевищує 12 місяців, а також тварин для розведення та відгодівлі.

Є поточні біологічні активи сільськогосподарських культур та худоби. У статистичній звітності (ф. № 1 «Баланс») поточні біологічні активи представлені лише поточними біологічними активами худоби. Окрім тварин для розведення та відгодівлі, до них належать дорослі птахи, бджолині сім'ї, кролики [8, с.58].

Що стосується поточних біологічних активів рослинництва (посіви, витрати на підготовку ґрунту для ярих культур), оскільки вони не мають активного ринку, вони обліковуються окремо як незавершене виробництво та оцінюються за фактичними витратами. Існує активний ринок поточних біологічних активів тваринництва (худобу можна продати), тому вони оцінюються за справедливою вартістю.

Отже, незавершене виробництво – це ті предмети праці, які вже були спожиті виробництвом, але готовий продукт ще не отриманий. Як бачимо, ці оборотні кошти знаходяться на стадії виробництва, їх розмір залежить від масштабу виробництва та виробничого напрямку підприємства, рівня його спеціалізації в основній галузі.

У сільськогосподарських підприємствах незавершене виробництво рослинницької продукції представлене витратами на лущення стерні та збільшенням холоду, вартістю добрив, внесених восени, і вартістю їх доставки та внесення в ґрунт під урожай наступного року, вартістю насіння та озимих культур, снігозатримання та інше. Неповне виробництво продукції тваринництва формується в кінці року і представляється витратами на неповну інкубацію яєць, витратами на перехідні запаси меду у вуликах, а на допоміжних виробництвах – незавершеним ремонтом, неповним випалюванням цегли тощо [7, с.112].

На переробних підприємствах цей елемент оборотних коштів виробничого сектору представлений витратами та витратами на переробку

виробництва та споживання сировини, основних та допоміжних матеріалів, що знаходяться у виробничому процесі на різних стадіях технологічного циклу. Тобто мова йде про предмети праці, переробка чи переробка яких ще не завершена, наприклад, цукрові буряки або миються овочі, подрібнений цукровий буряк [7, с.113].

Напівфабрикати власного виробництва можуть бути елементом незавершеного виробництва на цих підприємствах. Вони представлені предметами праці, які повністю переробляються (переробляються) у цьому виробничому підрозділі підприємства, але повинні бути додатково перероблені в інших підрозділах (наприклад, сироп та жовтий цукор на цукрових заводах, тісто – на хлібопекарнях) [7, с.113].

Другою важливою складовою оборотних коштів є оборотний капітал (оборотний капітал). Такий капітал не бере безпосередньої участі у виробничому процесі, а лише обслуговує його, будучи одночасно результатом цього виробництва. Оборотний капітал включає готову продукцію, товари, одержані векселі, дебіторську заборгованість за розрахунками та іншу поточну дебіторську заборгованість; Поточні фінансові інвестиції; грошові кошти та їх еквіваленти в національній та іноземній валюті; Інші оборотні активи.

Готова продукція – це продукція, яка виготовляється на підприємстві і призначена для продажу та відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим умовами контрактів із замовниками та іншими нормативними актами (стандартами, вимогами безпеки тощо). Якщо товар не відповідає вимогам щодо його продажу, це відображається в незавершеному виробництві [9, с.39].

Елемент оборотного капіталу «Товари» відображає вартість товарів, придбаних підприємством для перепродажу, а елемент «Векселі отримані» – відображає заборгованість покупців, різних замовників за відвантажену продукцію (виконану роботу чи надані послуги), яка передається в заставу векселі – різні цінні папери засвідчують довгострокове зобов'язання погасити борг продавцю.

Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги – це кошти, які повинні надходити на підприємство від інших учасників ринку за продану їм продукцію, надані послуги та виконану роботу як оплату за отримані векселі тощо [10, с.268].

Дебіторська заборгованість включає платежі до бюджету, видані аванси, нараховані доходи та внутрішні платежі. Зокрема, він відображає борг фінансових податкових органів, різні переплати податків; сума авансів, наданих іншим компаніям для подальших виплат; сума дивідендів, відсотків, роялті тощо, нарахованих на підприємство, які підлягають отриманню; борг із внутрішніх розрахунків [10, с.268].

Поточні фінансові інвестиції є важливою частиною оборотних коштів. Це інвестиції, які здійснюються на термін не більше одного року і можуть бути вільно реалізовані в будь-який час. Сюди входять короткострокові цінні папери на комерційному ринку, казначейські векселі, депозитні сертифікати, інші ринкові цінні папери, придбані для перепродажу протягом одного року.

Важливою складовою оборотних коштів є гроші та їх еквіваленти, представлені готівкою в касі, поточними та іншими банківськими рахунками (ці кошти можуть вільно використовуватися для поточних операцій), а також грошові еквіваленти [11, с.55]. Це короткострокові фінансові інвестиції, які є високоліквідними, вільно конвертованими у певні суми готівки та не мають великого ризику зміни вартості.

З 2013 року у статистичній звітності підприємств, зокрема у розділі II «Оборотні активи» в «Баланс» почав відображати такий компонент, як «Відкладені витрати». Він містить витрати, що відбулися протягом поточного або попереднього звітних періодів, але стосуються наступних звітних періодів. В економічному плані цю складову можна віднести до оборотних коштів сфери обігу.

У процесі виробничої діяльності відбувається постійна трансформація окремих елементів оборотних активів. Підприємство купує сировину і матеріали, виробляє продукцію, реалізує її, зазвичай, в кредит, у результаті чого

виникає дебіторська заборгованість, яка через певний проміжок часу перетворюється на грошові кошти. Цей цикл зображено на (рис. 1.1).

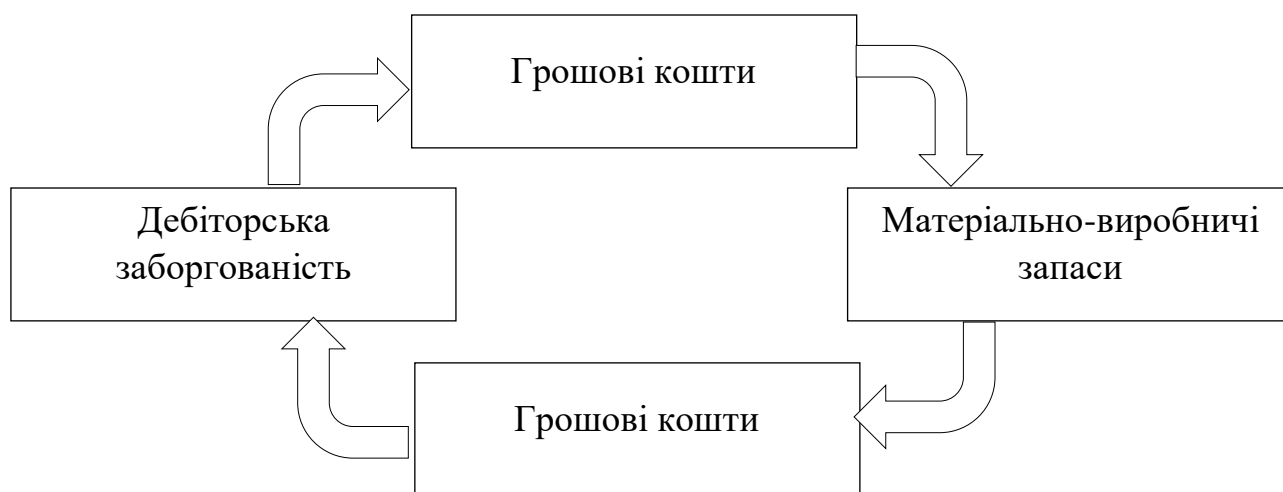

Рисунок 1.1 – Кругообіг оборотного капіталу

Циркуляційна природа оборотного капіталу має ключове значення в управлінні чистим оборотним капіталом.

Взагалі оборотний капітал є об'ємною економічною категорією, різноманітний за своїм складом, структурою і призначенням, володіє унікальною особливістю одночасно існувати в різних видах, тому з метою прийняття управлінських рішень, адекватних умовам трансформаційної економіки, необхідно розробити нову його класифікацію, яка забезпечить більш ефективне його використання. Результатом теоретичного аналізу суті оборотного капіталу є запропонована в роботі класифікація оборотного капіталу за ознаками, що забезпечують єдність співіснування різних його видів в процесі кругообороту (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Класифікація оборотного капіталу підприємства

Класифікаційні ознаки	Види оборотного капіталу
1	2
Джерела фінансування	Власний оборотний капітал Позиковий оборотний капітал
Склад елементів, в які інвестується оборотний капітал	Товарно-матеріальні активи та витрати Розрахунки з дебіторами Грошові кошти та їх еквіваленти

Продовження таблиці 1.2

1	2
Форма функціонування	Монетарна форма Немонетарна форма
Функціональна роль	Фонди обігу Оборотні фонди
Особливості планування та принципи організації	Нормований оборотний капітал Ненормований оборотний капітал
Період функціонування оборотного капіталу	Постійна частина оборотного капіталу Змінна частина оборотного капіталу
Спосіб принесення доходу	Оборотний капітал, який приносить прямий дохід у формі процентів і дивідендів Оборотний капітал, який приносить опосередкований дохід
Характер участі в операційному процесі	Оборотний капітал, який обслуговує фінансовий цикл Оборотний капітал, який обслуговує торговельнокомерційний цикл
Захищеність від інфляції	Оборотний капітал, який піддається інфляційним втратам Оборотний капітал, який не піддається інфляційним втратам
Ступінь ліквідності	Найбільш ліквідні активи Швидко реалізовані активи Повільно реалізовані активи
Ризик вкладення капіталу	Оборотний капітал, інвестований в активи із мінімальним ризиком вкладення Оборотний капітал, інвестований в активи із малим ризиком вкладення Оборотний капітал, інвестований в активи із середнім ризиком вкладення Оборотний капітал, інвестований в активи із високим ризиком вкладення
Місце використання	Оборотний капітал, який використовується у внутрішньому обороті підприємства Оборотний капітал, який використовується за межами підприємства

Примітка. Джерело: [розроблено автором на основі [2]

Теоретичні дослідження поняття оборотних активів, що були здійсненні, та отримане уточнене пояснення цієї категорії визначають ключові аспекти в формуванні даної дефініції як економічної категорії. Безпомилкове розуміння сутності оборотних активів має велике практичне значення, адже вірне сприйняття економічної термінології, полегшує роботу кожного суб'єкта господарювання, здійснює допомогу в стеженні та виявленні взаємозалежності між різними факторами виробничо-господарської діяльності, що у подальшому дає можливість не лише раціонально споживати наявні фінансові ресурси, а й

будувати правильні економічні прогнози щодо доцільності використання та управління оборотними активами підприємства.

1.2 Теоретичні підходи до управління оборотними капіталом.

Ринкові умови господарювання відзначаються високим рівнем складності, динамічності та невизначеності, що ставить особливі вимоги перед менеджментом вітчизняних підприємств. Ефективна система управління діяльністю підприємства повинна ґрунтуватися на принципах гнучкості, оперативності, точності та раціональності для забезпечення стійкості та конкурентоспроможності розвитку суб'єкта господарювання.

Одним із основних об'єктів управління на підприємстві є його економічний потенціал, вагомою складовою якого, у свою чергу, виступає оборотний капітал. Оборотний капітал виступає матеріальною основою усіх бізнес-процесів на підприємстві, відтак, розробка та впровадження у практичну діяльність засад раціонального управління ним виступає важливим завданням менеджменту будь-якого суб'єкта господарювання.

Управління оборотними активами – це частина загальної фінансової стратегії підприємства, що полягає у формуванні необхідного обсягу і складу оборотних активів, їх фінансуванні й оптимізації структури.

Суб'єктом управління оборотним капіталом можуть виступати:

- керівники усіх рівнів, відповідно до покладених на них функцій та обов'язків в рамках системи управління оборотним капіталом;
- фінансова служба;
- планово-економічний відділ;
- інші підрозділи та працівники відповідно до посадових обов'язків.

Основною метою управління оборотним капіталом є забезпечення його достатності для обслуговування виробничо-господарських процесів, а також оптимізація витрат на його формування.

Управління оборотними активами спрямоване на вирішення таких завдань, як:

- формування достатнього обсягу оборотних активів із позиції забезпечення поточної платоспроможності;
- оптимізація елементів оборотних активів, спрямована на виконання нормативів ліквідності;
- ефективне використання оборотних активів для забезпечення прибутковості та рентабельності діяльності суб'єкта господарювання;
- формування джерел фінансування оборотних активів з урахуванням вимог забезпечення фінансової стійкості.

Відповідно до завдань, які стоять перед підприємством щодо покращення складу та структури оборотних активів та джерел їх фінансування, існують етапи системи управління оборотними активами, які зазначені на рис. 1.2

Вони є дуже важливими, так як при структуризованій поетапній системі управління, створюються оптимальні умови для ефективної фінансово-господарської діяльності.

В свою чергу це позитивно впливає на різні фінансові показники підприємства, а саме: ліквідності, рентабельності, платоспроможності і тд.

При цьому, якщо на підприємстві є система управління, але вона не є поетапною, це негативно вплине на діяльність підприємства.

На першому етапі аналізуються оборотні активи аграрного підприємства за попередній період, що включає аналіз загальної структури та складу оборотних активів підприємства; аналіз оборотності певних оборотних активів у їх загальному обсягу; аналіз рентабельності оборотних активів; аналіз основних джерел фінансування оборотних активів.

Другий етап визначається вибором стратегії формування оборотних активів підприємства. Аналізуючи різні наукові точки зору існує три основних підходи до формування оборотних активів підприємства – консервативний, помірний та агресивний.

Рисунок 1.2 – Основні етапи управління оборотним капіталом

Третій етап визначає оптимізацію кількості оборотних активів. Така оптимізація повинна базуватися на обраному підході до формування оборотних активів, забезпечуючи певний стандартизований рівень співвідношення їх ефективності та ризику.

На четвертому етапі оптимізується співвідношення основних та змінних частин оборотних активів. Коливання величини попиту на певні види оборотних активів можуть бути спричинені сезонними характеристиками попиту на продукцію підприємства.

П'ятий етап характеризується забезпеченням необхідної ліквідності оборотних активів. Усі види оборотних активів є певною мірою ліквідними, крім відстрочених витрат та дебіторської заборгованості.

Шостий етап – збільшення рентабельності оборотних активів. Оборотні активи повинні давати певний прибуток, коли вони використовуються у виробничій та збутовій діяльності підприємства.

Сьомий етап забезпечує зниження втрат оборотних активів у процесі їх використання. Всі типи оборотних активів мають певний рівень ризику.

Восьмий етап – це формування принципів, що визначають фінансування певних видів оборотних активів. Виходячи з цього фінансування активів, які визначають формування структури та вартості капіталу, необхідно більш детально визначити принципи фінансування певних видів та складових оборотних активів.

Останній, дев'ятий етап передбачає поліпшення структури джерел фінансування оборотних активів.

Спираючись на раніше визначені принципи фінансування в процесі розробки поточної системи управління активами, підходи до вибору конкретної структури джерел фінансування, їх зростання з урахуванням тривалості окремих етапів фінансового циклу та оцінки витрат на залучення певних видів капіталу.

Головним стимулом управління оборотним капіталом є отримання прибутку. Для зниження ризику в управлінні оборотним капіталом треба правильно прийняти рішення щодо їх раціонального використання. Відповідним чином, для досягнення мети управління оборотним капіталом необхідно розв'язати такі питання [12, с.88]:

- досягти оптимального рівня і структури оборотного капіталу;
- збільшити оборотність оборотного капіталу;
- проаналізувати стан та ефективне використання оборотного капіталу;
- зменшити зобов'язання підприємства.

До головних функцій управління оборотним капіталом можна віднести:

- контрольну. Здійснення цієї функції пов'язана зі формування системи постійного контролю над обсягами оборотного капіталу і станом ліквідності та платоспроможності підприємства;

- стабілізуючу. У процесі реалізації цієї функції повинен гарантувати достатній рівень ліквідності та платоспроможності підприємства, що є досить важливим для стабільного його функціонування та подальшого розвитку;

- аналітичну. Реалізація цієї функції забезпечує проведенням постійного аналізу стану оборотного капіталу та всіх його складників, порівняння обсягів оборотного капіталу з поточними зобов'язаннями, дослідження його динаміки, здійснення аналізу факторів, які впливають на стан оборотного капіталу.

Система управління оборотним капіталом представляє собою частину загальної фінансової стратегії підприємства, що полягає у формуванні необхідного обсягу і складу оборотного капіталу, раціоналізації й оптимізації структури джерел його фінансування [13, с.89].

Система управління оборотним капіталом включає в себе процес прийняття управлінських рішень, але на цьому її функції не обмежуються. Під час аналізу систем управління оборотним капіталом як інструмент необхідно використовувати системний підхід, який базується на певних принципах [14, с.108]:

- принцип взаємопов'язаності. Згідно із цим принципом, управління оборотним капіталом здійснюється у межах загальної системи управління фінансами підприємств, оскільки будь-яке управлінське рішення прямо або опосередковано впливає на ефективність діяльності підприємств;

- принцип своєчасності. Ураховуючи цей принцип, кожне управлінське рішення щодо формування та використання кожного складника оборотного капіталу має прийматися своєчасно та на основі отримання оперативної достовірної інформації;

- принцип координації. Даний принцип спрямовуватиме управлінців підприємств на досягнення узгодженості управлінських рішень у сфері оборотного капіталу з рішеннями щодо поточних зобов'язань;

– принцип безперервності. У межах цього принципу управління оборотним капіталом розглядається як постійний процес, який забезпечує прийняття низки управлінських рішень, що впливають на ліквідність та платоспроможність підприємства;

– принцип оптимальності. Виходячи із цього принципу, кожне управлінське рішення щодо визначення обсягів оборотного капіталу та всіх його складників спрямовується на знаходження їх оптимального розміру;

– принцип раціональності. Цей принцип означає, що всі складники оборотного капіталу повинні бути раціонально розміщені між стадіями відтворювального процесу підприємства [15, с. 41].

Отже, управління оборотними активами – це частина загальної фінансової стратегії підприємства, що полягає у формуванні необхідного обсягу і складу оборотних активів, їх фінансуванні й оптимізації структури. Система управління оборотними активами на підприємстві містить у собі дев'ять основних етапів, дотримання яких буде слугувати ефективній діяльності підприємства, оскільки раціональне використання оборотних коштів буде вести до зміцнення фінансової стійкості підприємства, його платоспроможності, ділової активності та ліквідності.

1.3 Методи оцінки ефективності використання оборотного капіталу підприємства.

Найважливішою економічною категорією, яка відображає вартісну оцінку оборотних коштів організації, оптимальність обсягу, складу і структури яких в значній мірі впливають на стійкість її фінансового становища є оборотний капітал.

Основними завданнями аналізу оборотного капіталу є: дати загальну оцінку динаміки, структури та оборотності оборотного капіталу в цілому; проаналізувати склад, динаміку і оборотність запасів; вивчити склад, динаміку і оборотність дебіторської заборгованості; розглянути динаміку

короткострокових фінансових вкладень; вивчити склад, динаміку і оборотність коштів; розробити рекомендації щодо поліпшення структури оборотних активів і прискорення їх оборотності.

Основна мета такого аналізу полягає в знаходженні і усуненні прорахунків управління оборотними засобами, а також виявленні способів підвищення ефективності їх використання.

Оцінювання ефективності використання оборотного капіталу підприємств здійснювалося поетапно на підставі оцінки кожного коефіцієнта з точки зору його інформативності, реальності економічного змісту, можливості розрахунку за даними фінансової звітності, з урахуванням галузевих особливостей досліджуваних підприємств та інформативних потреб.

Детальна схема аналізу оборотного капіталу представлена на рис. 1.3.

Вони є дуже важливими, так як при структуризованій поетапній системі управління, створюються оптимальні умови для ефективної фінансово-господарської діяльності.

В свою чергу це позитивно впливає на різні фінансові показники підприємства, а саме: ліквідності, рентабельності, платоспроможності і тд.

Досягати стратегічної мети та підпорядкованих їй цілей кожний суб'єкт підприємництва може, використовуючи декілька підходів до організації своєї діяльності, які не суперечать, а доповнюють один одного, створюючи синергетичний ефект.

У межах моделі управління аграрним підприємством треба, на нашу думку, сформувати базову модель управління оборотним капіталом аграрних підприємств, яка ґрунтується на засадах функціонально-відтворювального та структурно-класифікаційного підходів, який ураховує функції управління, етапність і послідовність стадій відтворювального процесу обороту капіталу та його трансформації, структурність та класифікацію джерел формування та напрямів використання оборотних коштів у фінансово-господарській діяльності підприємств.

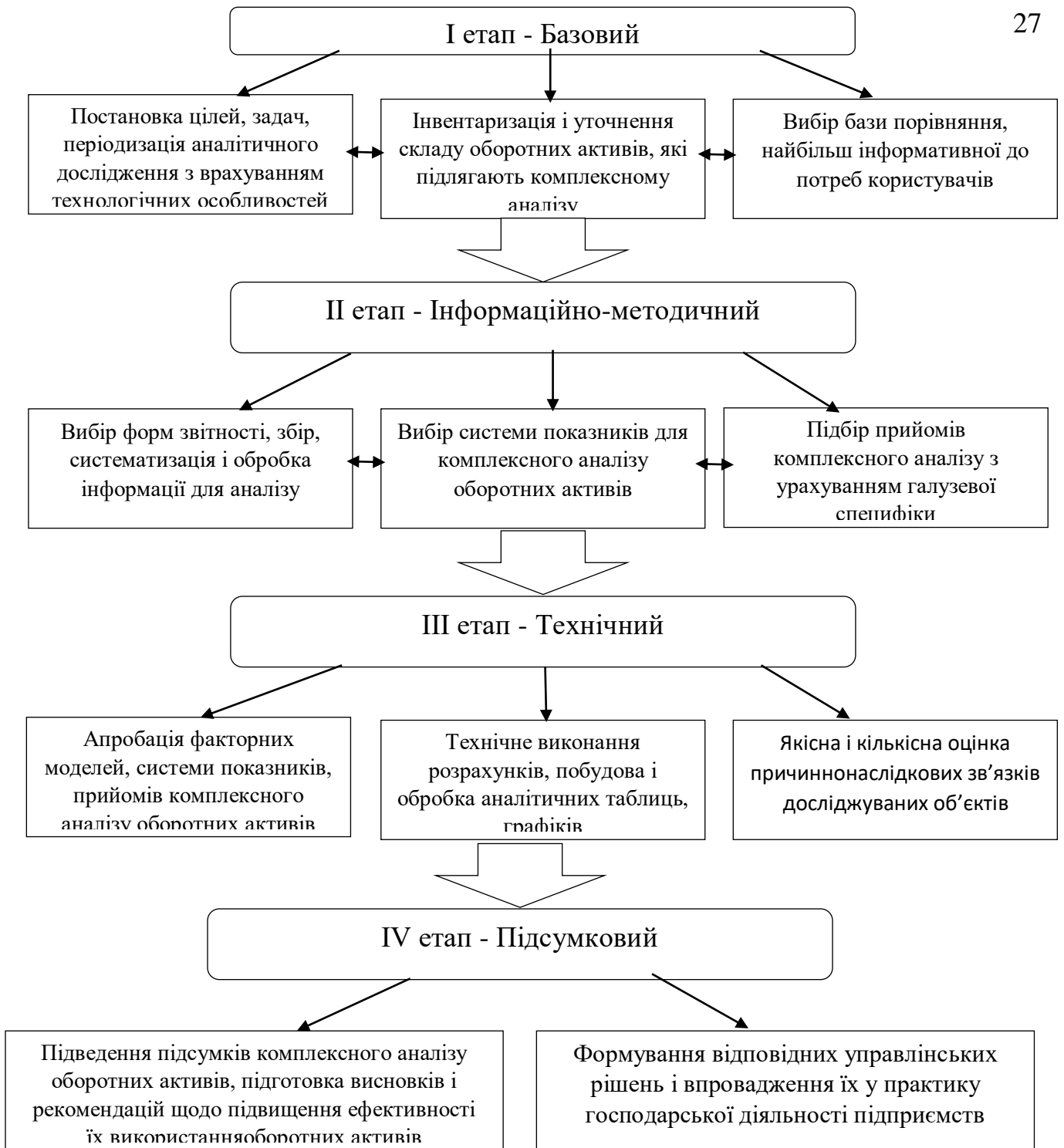

Рисунок 1.3 – Структурно-логічна схема аналізу оборотних активів підприємства

Основні завдання аналізу оборотного капіталу підприємства:

- 1) аналіз динаміки за видами активів та в цілому ;

Аналіз динаміки може здійснюватися шляхом розрахунку абсолютних та відносних приростів (з урахуванням індексу інфляції) за об'єднаними групами однорідних за складом та економічним змістом видів оборотних активів.

Динамічний (горизонтальний) аналіз передбачає не лише виявлення певних змін, але й їх якісну характеристику. Наприклад, збільшення сум грошових коштів позитивно позначається на платоспроможності підприємства. Позитивною ознакою також є скорочення сум дебіторської заборгованості. Однак, зростання сум дебіторської заборгованості не обов'язково є негативною тенденцією, наприклад, якщо воно відбувається одночасно із зростанням грошових надходжень, це може свідчити про збільшення масштабів реалізації [16, с. 305].

2) аналіз складу та структури – передбачає оцінку питомої ваги окремих видів оборотних активів у валюті балансу та у загальній сумі поточних активів;

Структурний (вертикальний) аналіз здійснюють з урахуванням класифікації активів за ознаками, що будуть розглянуті нижче.

На склад і структуру оборотних активів підприємства впливають: галузева специфіка, характер і складність виробництва, тривалість виробничого циклу. Також структура оборотних активів залежить від обсягу виробництва конкретних видів продукції; умов матеріально-технічного постачання; умов реалізації і порядку розрахунків; собівартості власних і вартості покупних матеріальних цінностей (сировини), що споживаються в процесі виробництва тощо [16, с. 305].

3) розрахунок коефіцієнтів – відношень між окремими видами активів та джерелами їх формування;

Зокрема, до таких показників належать показники стану оборотного капіталу (визначають забезпеченість підприємства власними оборотними коштами, наприклад коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів власними коштами).

Оборотні активи можуть формуватись за рахунок власних та залучених коштів. При виборі джерела створення оборотних активів слід враховувати можливі наслідки такого залучення [16, с. 306].

4) оцінка забезпеченості окремими видами ресурсів (виробничими запасами, грошовими коштами тощо) та планування потреби в оборотному капіталі;

Включає виявлення потреби у них та порівняння з їх фактичною наявністю, оцінку відповідності вимогам оптимальних параметрів виробництва. Оптимізація обсягу оборотних активів повинна забезпечити заданий рівень співвідношення ефективності та ризику використання оборотного капіталу.

Запас оборотних коштів на кожній стадії повинен забезпечити безперервну роботу підприємства.

Зниження величини оборотних активів призводить до нестачі грошових коштів та виробничих запасів, затримки у виробничому процесі і, як наслідок, перебоїв у виробничому процесі, скорочення обсягів виробництва і збуту, втрату прибутків, нестійкого фінансового стану. В свою чергу, завищення норми оборотних активів знижує можливість підприємства здійснювати капітальні вкладення з метою розширення виробництва.

Збільшення оборотних коштів в порівнянні з оптимальною потребою в них приводить до уповільнення їх оборотності та до скорочення прибутків. При цьому вилучення оборотних активів з кругообігу (запаси готової продукції, зайві сировина і матеріали) вимагає додаткових витрат на їх обслуговування, що є нераціональним [16, с. 315].

5) аналіз оборотності за показниками, що дають оцінку ефективності використання оборотного капіталу та його елементів за фактором часу;

Швидкість обороту активів підприємства є однією з якісних характеристик його фінансової політики. При збільшенні обсягів господарської діяльності потреба в оборотних активах постійно зростає, і тільки прискоренням оборотності активів шляхом вдосконалення господарської діяльності можна досягти відносного її зменшення [5, с. 124].

Проте, не слід забувати, що головним критерієм ефективності роботи підприємства є його прибутковість, тому, здійснюючи господарську діяльність, підприємство повинно намагатися не лише прискорювати рух засобів, але й отримувати максимальну віддачу від їх використання.

б) аналіз ефективності використання, який передбачає визначення показників рентабельності капіталу підприємства та його складових, а також періоду їх окупності, що характеризують здатність підприємства генерувати прибуток у процесі використання оборотного капіталу.

Інформацію для проведення аналізу оборотного капіталу беруть з бухгалтерського балансу. Саме бухгалтерський баланс виступає основним джерелом даних для розгляду показників і оцінки ефективності оборотних коштів.

Так само для збору даних використовують звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, пояснення до бухгалтерського балансу і звіту про фінансові результати, дані первинного бухгалтерського обліку, які розшифровують і деталізують окремі статті балансу [16, с. 314].

Джерелами формування оборотних коштів є власні, позикові і додатково залучені кошти. За рахунок власних джерел формується, як правило, мінімальна стабільна частина оборотних коштів. Наявність власних оборотних коштів дозволяє організації вільно маневрувати, підвищувати результативність та стійкість своєї діяльності [16, с. 314].

Для аналізу ефективності використання оборотних активів використовують показники оборотності, або, як їх ще називають – ділової активності. Важливість показників оборотності пояснюється тим, що характеристики обороту багато в чому визначають рівень прибутковості підприємства.

Так само необхідно провести розрахунок і аналіз рівня рентабельності оборотних активів, виконати факторний аналіз приросту виручки за рахунок інтенсивних і екстенсивних факторів використання оборотних активів, а також

оцінити відносне і абсолютне вивільнення (залучення) оборотних активів [16, с. 315]. Для аналізу оборотних коштів використовуються показники табл. 1.3.

Таблиця 1.3 – Показники ефективності використання оборотних активів

Назва коефіцієнта	Формула	Опис
Коефіцієнт оборотності (Коб)	$K_{об} = \frac{T}{OA_{cp}}$	Характеризує обсяг товарообігу (Т) в розрахунку на одну гривню середньої величини оборотних активів (ОА _{ср}). Коефіцієнт оборотності також може бути розрахований діленням кількості днів аналізованого періоду (Д) на тривалість одного обороту в днях (Дод).
Тривалість одного обороту в днях (Тод)	$D_{об} = \frac{OA_{cp}}{T_{одн}}$	Показник являє собою відношення середнього залишку оборотних коштів (ОА _{ср}) до одноденного товарообігу за аналізований період (Тодн). Даний показник також називають часом обігу оборотних коштів, і чим швидше оборотні кошти роблять кругообіг, тим краще і ефективніше вони використовуються.
Коефіцієнт завантаження оборотних коштів (Кз)	$K_z = \frac{OA_{cp}}{T}$	Даний показник, зворотний коефіцієнту оборотності, показує величину оборотних коштів на 1 грн. реалізованих товарів.
Рентабельність оборотного капіталу (Рок)	$P_{ок} = \frac{Чп}{OA_{cp}}$	Показник є узагальнюючим показником ефективності їх використання, і визначається як співвідношення чистого прибутку (Чп) або іншого фінансового результату до середньої величини оборотних активів.

Примітка. Джерело: [розроблено автором на основі [56]]

Коефіцієнт оборотності також називають коефіцієнтом оборотності оборотних коштів, який відображає кількість разів або кількість циклів, які вони роблять за аналізований період. Зростання коефіцієнта оборотності (Коб) в динаміці свідчить про прискорення оборотності оборотних коштів, тобто на кожну вкладену гривню оборотних коштів збільшується обсяг продажів, тобто оборотний капітал раціонально та ефективно використовуються.

Середній залишок оборотних коштів визначається як середня хронологічна моментного ряду, що розраховується за сукупності значень показника в різні моменти часу, де ОА_і, ОА₂, ОА_п – вартість оборотних коштів

на перше число кожного місяця; n – число місяців. Зниження коефіцієнта закріплення (завантаження) оборотних коштів в динаміці свідчить про збільшення ефективності використання оборотних коштів (табл. 1.3).

Прискорення оборотності оборотних коштів, тобто скорочення часу оборотних коштів за весь цикл та окремі його етапи зменшує потребу в цих коштах, відбувається вивільнення оборотних коштів з обігу. І навпаки, уповільнення обороту супроводжується залученням в обіг додаткових коштів, що негативно позначається на ефективності використання оборотних коштів.

Вивільнення оборотних коштів в результаті прискорення їх обороту може бути абсолютним і відносним.

Абсолютне вивільнення оборотних коштів (C_{abc}) відбувається в тих випадках, коли обсяг реалізації забезпечений меншим використанням оборотних коштів у звітному періоді (C_1) в порівнянні з базисним періодом або плановою потребою (C_0):

$$C_{abc} = C_1 + C_0, \quad (1.1)$$

де C_{abc} – абсолютне вивільнення оборотних коштів;

C_1 – використання оборотних коштів у звітному періоді;

C_0 – використання оборотних коштів у плановому періоді;

Відносне вивільнення оборотних коштів ($C_{від}$) виходить при прискоренні оборотності із зростанням обсягу продажів або виробництва. Головна відмінність від абсолютного вивільнення, це те що, при цьому кошти компанії не можуть бути вилучені з обігу без збереження безперервності виробництва. Відносне вивільнення оборотних коштів визначається за формулою:

$$C_{від} = C_0 * I_g - C_1, \quad (1.2)$$

де I_g – темп приросту обсягу виробництва продукції.

Основними показниками ефективності використання оборотних коштів є показники їх оборотності.

Прискорення оборотності сприяє скороченню потреби в оборотних активах, приросту обсягу продукції, збільшення суми одержуваного прибутку і, отже, підвищенню стійкості фінансового стану. Але в роботі [4, с. 41] вказано, що показника, який дорівнює відношенню річного обсягу реалізованої продукції до середньорічного залишку оборотних коштів, надається значення кількості обертів оборотних коштів. Розрахунок коефіцієнта товарообігу в цій формі методично недостатньо обґрунтований. Обсяг реалізованої продукції представлений результатом функціонування лише оборотних коштів. Той факт, що оборотні кошти призначені для фінансування матеріальних витрат, витрат на оплату праці, інших витрат і повністю відшкодовуються, не враховувався.

Показники оборотності оборотного капіталу слід використовувати для оцінки рівня ефективності використання ресурсів підприємства як показника ефективності з виділенням факторів першого та наступних замовлень за їх рівнем. Тривалість використання оборотних коштів залежить від їх середнього розміру та виручки від реалізації [4, с. 45].

Для отримання найбільш повної інформації про стан оборотних коштів рекомендується враховувати відповідні показники в динаміці за певний інтервал часу (зазвичай 3 періоди), дотримуючись вимог порівнянності показників. Цей аналіз дозволяє описати зміни, що відбулися в організації протягом аналізованих періодів, та передбачити їх на майбутнє [4, с. 45].

Поглиблений аналіз ефективності використання оборотних активів проводиться з використанням приватних показників оборотності та рентабельності, які розраховуються для кожного з їх видів: запаси; дебіторська заборгованість; грошові та фінансові інвестиції. Цей аналіз дозволяє виявити резерви підвищення ефективності використання оборотних коштів [4, с. 47].

Отже, вдосконалення механізму управління оборотними коштами підприємства є одним з основних факторів підвищення економічної ефективності виробництва на сучасному етапі економічного розвитку.

Раціональне використання оборотних коштів в умовах їх хронічного дефіциту є одним із пріоритетних напрямків діяльності підприємств, заснованого на правильному управлінні оборотними коштами та запасами; розробка та впровадження заходів щодо зменшення матеріаломісткості продукції та прискорення руху оборотних коштів.

Підприємства у разі ефективного управління оборотними коштами та запасами досягнуть провідної економічної ситуації, збалансованої за ліквідністю та прибутковістю.

Управління оборотним капіталом є складним, водночас, важливим процесом, раціональна організація якого сприятиме підвищенню ефективності діяльності підприємства в цілому за рахунок забезпечення його оборотними активами потрібного кількісного та якісного складу, оптимізації витрат на їх залучення та використання.

Висновки до розділу 1

Під оборотним капіталом промислового підприємства слід розуміти сукупність таких матеріальних та грошових цінностей, котрі обслуговують його поточну фінансово-господарську діяльність, внаслідок високого рівня ліквідності забезпечують платоспроможність підприємства знаходяться у постійному кругообігу й в повному обсязі переносять свою вартість на виготовлену.

Найважливішим елементом управління оборотними активами є економічне обґрунтування оптимізації їхнього обсягу. В такому випадку вирішуються завдання щодо мінімізації витрат на запаси, а саме на закупівлю, зберігання та реалізацію та по поверненню і оптимізації структури і обсягу дебіторської заборгованості.

Правильне вирішення цієї потреби має велике економічне значення, тому що встановлюється постійно необхідна оптимальна сума власних оборотних активів, що забезпечує стійкий фінансовий стан підприємства.

Основними завданнями аналізу оборотного капіталу є: дати загальну оцінку динаміки, структури та оборотності оборотного капіталу в цілому; проаналізувати склад, динаміку і оборотність запасів; вивчити склад, динаміку і оборотність дебіторської заборгованості; розглянути динаміку короткострокових фінансових вкладень; вивчити склад, динаміку і оборотність коштів; розробити рекомендації щодо поліпшення структури оборотних активів і прискорення їх оборотності.

2 АНАЛІЗ СТАНУ ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПАТ «АГРАРНИЙ ФОНД»

2.1 Фінансово-економічна характеристика підприємства ПАТ «Аграрний фонд»

Публічне акціонерне товариство «Аграрний фонд» (надалі – «Товариство») було утворено на виконання постанови Кабінету Міністрів України від 22.04.2013 р. № 364 «Про утворення публічного акціонерного товариства «Аграрний фонд». Формування статутного капіталу Товариства було здійснено оплатою акцій первинної емісії через процедуру внесення від імені держави облігацій внутрішньої державної позики в розмірі 5 000 000 тис. грн із строком обігу п'ять років та відсотковою ставкою доходу на рівні не вище 14,3 відсотка річних [43]. Державна реєстрація Товариства здійснилась 07 жовтня 2013 р.

ПАТ «Аграрний фонд» є компанією, 100% акцій якої знаходиться у державній власності. Публічне акціонерне товариство «Аграрний фонд» – провідний оператор аграрного сектору України. Метою діяльності «Аграрного фонду» є створення сприятливих умов для розвитку сільського господарства, функціонування ринку сільськогосподарської продукції, підтримки вітчизняного сільськогосподарського товаровиробника, а також одержання прибутку від провадження господарської діяльності відповідно до законодавства. Консолідована фінансова звітність включає Товариство та її дочірні компанії (разом – «Група»). Група зосереджує свою діяльність у чотирьох основних напрямках [43]:

- оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин;
- виробництво широкого асортименту борошна, круп, пластівців, кормів і кормових добавок;

- закупівля та експорт зернових культур і продуктів їх переробки, реалізація міждержавних та міжурядових угод з постачання сільгосппродукції.
- закупівля та реалізація мінеральних добрив для сільськогосподарських виробників.

Група не має своїх виробничих потужностей і зберігає запаси на потужностях третіх сторін у відповідності до договорів відповідального зберігання. Діяльність Товариства сконцентрована в Україні.

В останні роки Україна зазнала політичних та економічних потрясінь. Автономна Республіка Крим була анексована Російською Федерацією. У 2017-2019 рр. В окремих районах Луганської та Донецької областей тривав збройний конфлікт з сепаратистами. За 2019 р., який закінчився 31.12.2019 р., рівень інфляції становив 4,1% порівняно з 9,8% за 2018 р., що закінчився 31.12.2018 р. [42].

Українська економіка приступила до відновлення після економічної та політичної кризи попередніх років, що призвело до зростання реального ВВП близько 4,3% у річному обчисленні за 2019 р., що закінчився 31.12.2019 р., та стабілізацію національної валюти. З точки зору торгівлі, економіка переорієнтувалася на ринок Європейського Союзу («ЄС»), який став результатом підписаної у січні 2016 р. Угоди про асоціацію з ЄС, яка створила Глибоку та всеохоплюючу зону вільної торгівлі («DCFTA»). Згідно з цією угодою, Україна взяла на себе зобов'язання гармонізувати свої національні правила, норми та стандарти торгівлі з ЄС, поступово знижувати імпорتنі мита на товари, що походять з держав-членів ЄС, та скасувати митні збори на експорт протягом 10- річного перехідного періоду.

Впровадження DCFTA розпочалося 01.01.2017 р. В результаті Російська Федерація запровадила торговельне ембарго або імпорتنі мита на ключові українські експортні товари. У відповідь Україна здійснила аналогічні заходи проти російської продукції.

Внаслідок послаблення інфляційних чинників та сприятливої динаміки курсу національної валюти до долару США та Євро, НБУ шість разів протягом

року приймав рішення про зниження облікової ставки до 13,5% на кінець року і до 8% наприкінці квітня 2020 року (18% на початок 2019 року).

Після довготривалого виборчого періоду в третьому кварталі повноцінно почали працювати законодавча та виконавчі гілки влади. Основним макроекономічним прогнозом на звітну дату була подальша стабілізація з помірним зростанням ВВП та уповільненням інфляції. При цьому ключовою умовою для цього є продовження співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями, зокрема з Міжнародним Валютним Фондом, з яким уряд планує розпочати нову трирічну програму.

У січні 2020 року у зв'язку зі спалахом епідемії нової хвороби COVID-19 Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) оголосила надзвичайну ситуацію міжнародного значення в галузі охорони здоров'я, а 11 березня 2020 року епідемія була визнана пандемією. З метою боротьби з поширенням інфекції, яка охопила більшість країн світу, національні уряди запровадили ряд жорстких обмежувальних заходів.

З 12 березня 2020 року було оголошено в Україні загальнонаціональний карантин терміном до 3 квітня з подальшим продовженням щонайменше до 11 травня 2020 року. В результаті обмежено рух громадського транспорту, зупинено рух залізничного, авіаційного та автобусного сполучення між населеними пунктами та заборонено переміщення через державний кордон, тимчасово припинено діяльність закладів освіти, науки, культури, громадського харчування, частини підприємств сфери торгівлі і послуг та введено ряд інших обмежень, що суттєво ускладнюють ведення бізнесу в Україні на період дії карантину.

І хоча обмежувальні заходи не мають прямого впливу на господарську діяльність Групи, суттєво зростає ризик дефолтів у розрахунках з фінансовими партнерами Групи.

Подальша стабілізація економічної та політичної ситуації значною мірою залежить від успішних зусиль і українського уряду, і урядів іноземних фінансових партнерів України у боротьбі з поширенням коронавірусної інфекції

та подоланням її економічних наслідків. Але в даний час важко передбачити як розвиватимуться подальші економічні, соціальні та політичні події в Україні та світі.

Керівництво Групи вважає, що негативний вплив політичних, соціальних та економічних явищ на діяльність Групи є тимчасовим та не матиме суттєвих фінансових наслідків.

ПАТ «Аграрний фонд» являється групою підприємств, до якої належать такі підприємства [43]:

- ДП «Агрофонд-Зерно» (оптова торгівля продуктами переробки);
- ДП «Агрофінфонд» (надання фінансових послуг);
- ТОВ «Ардіс Фінанс» (здача в оренду нерухомості);
- ТОВ «ФК «Фінцентр» (надання фінансових послуг);
- АТ «ЗНВКІФ «БУДАГРОКАПІТАЛ» (інвестиційна діяльність);
- ТОВ «СТ-Сервіс Україна» (власник необоротних активів);
- ТОВ СК «Агро Ріал Істейт» (здача в оренду нерухомості);
- ТОВ СК «Дельпан АРТ» (оптова торгівля);
- ТОВ СК «Глобал Агро Альянс» (вирощування зернових культур

Agrofund AG Продаж, зберігання та транспортування зернопродукції та мінеральних добрив).

Стратегія подальшої діяльності Товариства спрямована на нарощення обсягів виробництва, збільшення товарного обороту та диверсифікацію товарних груп з метою створення сприятливих умов для розвитку сільського господарства, функціонування ринку сільськогосподарської продукції, підтримки вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників, а також одержання прибутку від провадження господарської діяльності відповідно до законодавства.

Аналіз динаміки складу та структури оборотних і необоротних активів станом на 31.12.2019 представлено у таблиці у табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Аналіз динаміки складу та структури оборотних і необоротних активів ПАТ «Аграрний фонд»

Показник	2019	2018	2017	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
I. Необоротні активи					
Нематеріальні активи:	774	866	939	-92	-11
Незавершені капітальні інвестиції	18504	908	681	17596	1938
Основні засоби:	147555	133670	135086	13885	10
Інші необоротні активи	12454	11234	8365	1220	11
Усього за розділом I	262696	221601	211789	41095	19
Запаси	3 255 537	2 196 914	2 368 911	1 058 623	48
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1 305 896	474 388	111 342	831 508	175
Дебіторська заборгованість за розрахунками:					
за виданими авансами	393 199	1 005 541	318 135	-612 342	-61
з бюджетом	441 082	420 508	355 552	20 574	5
у тому числі з податку на прибуток	-	952	10 716	-952	-100
Інша поточна дебіторська заборгованість	25 445	42 863	23 085	-17 418	-41
Поточні фінансові інвестиції	321 438	324 073	-	-2 635	-1
Гроші та їх еквіваленти	265 326	176 253	518 538	89 073	51
Інші оборотні активи	4 820	457	924	4 363	955
Усього за розділом II	6 013 741	4 643 098	3 697 969	1 370 643	30

Примітка. Джерело: [розроблено автором на основі [69]]

У 2019 р. необоротні активи збільшились на 19% в порівнянні з 2018 р. Основною причиною збільшення є: приріст основних засобів на 13855 тис. грн та незавершених капітальних інвестицій на 17596 тис.грн.

Проаналізувавши структуру оборотних активів можна зробити висновок, що на зростання в 30% або 1370643 тис.грн вплинуло збільшення залишки запасів на 31.12.2019, а саме на 48% або 1058623 грн, а також дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги на 175% або 831508 тис. грн (рис. 2.1) , при чому дебіторська заборгованість за виданими авансами

значно зменшилась на 61% або 612342 тис.грн, що в свою чергу вплинуло на збільшення грошів та їх еквівалентів на 89073 тис.грн.

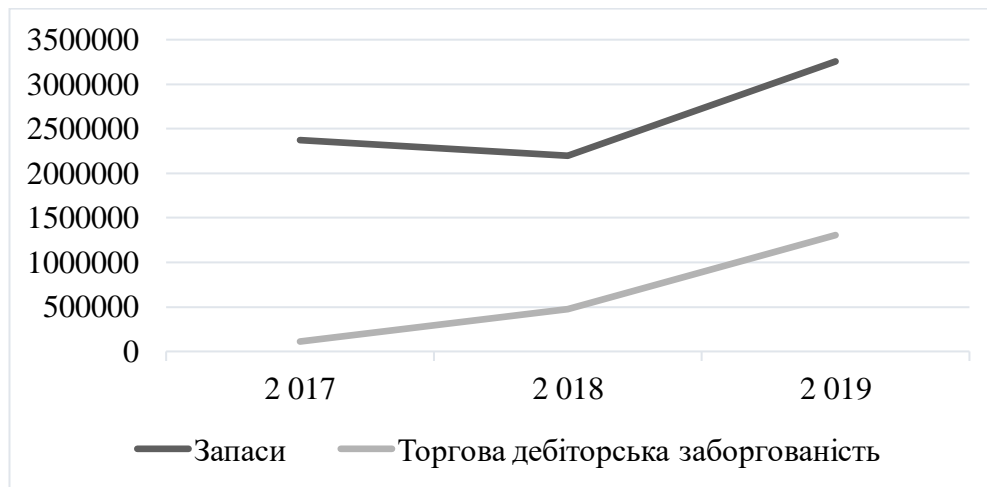

Рисунок 2.1 – Динаміка запасів та торгової дебіторської заборгованості ПАТ «Аграрний фонд»

Як ми бачимо з рис. 2.1 запаси і торгова дебіторська заборгованість мають однакову тенденцію і корелюють між собою, що свідчить про взаємозв'язок даних статей балансу. Це може бути пов'язано з тим, що компанія займається форвардними контрактами на закупівлю зерна (пшениця, кукуруза, ячмінь і тд.)

Інформація щодо результатів діяльності за 2019 р. та фінансового стану на 31.12.2019 наведена у табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Результати діяльності ПАТ «Аграрний фонд»

Показник	2019	2018	2017	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
1	2	3	4	5	6
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	6909161	4502291	2060536	64588	52
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	-6341562	-3756187	-1574924	-2585375	69

Продовження таблиці 2.2

1	2	3	4	5	6
Інші операційні доходи	31248	46453	137923	-15205	-33
Адміністративні витрати	-125685	-94814	-68063	-30871	33
Витрати на збут	-284251	-587693	-427225	303442	-52
Інші операційні витрати	-119310	-89135	-40657	-30175	34
Інші фінансові доходи	192396	258539	239363	-66143	-26
Фінансові витрати	-189053	-125623	-52206	-63430	50
Витрати (дохід) з податку на прибуток	-32489	-33160	-68785	671	-2
Чистий фінансовий результат	46334	120671	205962	-74337	-62
Всього активи	6276437	4864699	3909758	1411738	22
Всього зобов'язання	2756844	1292395	411981	1464449	53

Примітка. Джерело: [розроблено автором на основі [69]

У 2019 р. чистий дохід від реалізації продукції склав 6909161 тис. грн. Що на 2406870 тис. грн. більше ніж у 2018 р. (рис.2.2). Разом з тим збільшилася собівартість продукції на 2585375 тис. грн. Інші операційні доходи зменшилися на 15205 тис. грн. Чистий фінансовий результат у 2019 р. 46334 тис. грн., що на 74337 тис. грн. менше ніж у 2018 р. Активи підприємства збільшилися на 1411738 тис. грн. Також збільшилися зобов'язання на 1464449 тис. грн. В процесі аналізу показників було виявлено негативну динаміку.

При цьому збутові витрати значно зменшились в 2019 р, а саме на 303442 тис. грн. в порівнянні з попереднім періодом (2018 р.). Данна динаміка може бути пов'язана зі зміною типу поставки (Інкотермс) для покупців, тобто підприємство не несе збутові витрати, а контрагент самостійно проводить доставку.

Основною причиною збільшення адміністративних витрат у 2019 р. може бути пов'язано, зі збільшенням заробітної плати адміністративному персоналу, так як на ринку праці спостерігаються тенденції до збільшення середньої зарплати не менше ніж на 25 %.

Рисунок 2.2 – Динаміка чистого доходу від реалізації продукції і собівартості реалізованої продукції ПАТ «Аграрний фонд»

Аналіз динаміки складу та структури джерел власних та залучених коштів, який відображається за даними форми №1 «Баланс» представлено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Аналіз динаміки складу та структури джерел власних та залучених коштів ПАТ «Аграрний фонд»

Джерела коштів	На початок р.		На кінець р.		Зміни за звітний період	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
1	2	3	4	5	6	7
Власний капітал:						
Статутний капітал	5000000	71,44	5000000	71,44	0	0
Резервний капітал	47705	0,68	52445	0,6	4740	9,94
Нерозподілений прибуток (непокриті збитки)	485480	6,94	556686	6,35	71206	14,67
Всього по I розділу	5533185	79,06	5609131	63,99	75946	1,37
Залучені кошти:						
Кредиторська заборгованість за товари, послуги	59818	0,85	86649	0,99	26831	44,85
Поточні зобов'язання:						
по отриманих авансах	199929	2,86	472050	5,39	272121	136,11
з бюджетом	1886	0,03	23493	0,27	21607	1145,65

Продовження таблиці 2.3

1	2	3	4	5	6	7
по страхуванню	942	0,01	683	0,01	-259	-27,49
по оплаті праці	7825	0,11	33	0	-7792	-99,58
Інші поточні зобов'язання	193456	2,76	53489	0,61	-139967	-72,35
Всього по III розділу	1463850	20,91	3140795	35,83	1676945	114,56
Баланс	6999158	100	8764997	100	1765839	25,23

Примітка. Джерело: [розроблено автором на основі [69]

З таблиці бачимо, що зростання джерел формування майна підприємства за 2019 р. на 1765839 тис. грн. або на 25,23% обумовлено зростанням суми залучених коштів. Протягом звітного 2019 р. власні кошти підприємства збільшилися на 75946 тис. грн. Збільшення залучених коштів відбулося за рахунок збільшення кредиторської заборгованості по всіх статтях.

Одним із кроків у здійсненні загальної оцінки фінансового стану господарських товариств виступає оцінка показників ліквідності та платоспроможності підприємства. Аналіз ліквідності здійснюється на підставі порівняння обсягу поточних зобов'язань із наявністю ліквідних коштів. Результати розраховуються як коефіцієнти ліквідності за інформацією з відповідної фінансової звітності [69].

Взагалі показник ліквідності є дуже важливим для підприємства, так як банківські установи звертають увагу на нього під час ухвали рішення про погодження надання кредиту, а також нового трашу, якщо кредитний договір підписано.

Аналіз ліквідності доповнюється аналізом платоспроможності, яка характеризує спроможність підприємства своєчасно й повністю виконати свої платіжні зобов'язання, які випливають із кредитних та інших операцій грошового характеру, що мають певні терміни сплати. Розглянемо динаміку показників ліквідності та платоспроможності на ПАТ «Аграрний фонд» (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Аналіз показників ліквідності та платоспроможності ПАТ «Аграрний фонд»

Показник	2017р.	2018р.	2019р.	Абсолютне відхилення за 2018-2017рр.	Абсолютне відхилення за 2019-2018рр.
Величина власних оборотних коштів	9,14	3,69	2,23	-5,45	-1,46
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	1,28	0,4	0,22	-0,88	-0,18
Коефіцієнт швидкої ліквідності	3,28	1,94	1,02	-1,34	-0,92
Коефіцієнт поточної ліквідності	9,14	3,69	2,23	-5,45	-1,46
Коефіцієнт маневрування власних оборотних коштів	0,16	0,06	0,18	-0,1	0,12
Частка оборотних коштів в активах	0,95	0,95	0,96	0	0,01
Частка запасів в поточних активах	0,64	0,48	0,54	-0,16	0,06
Частка власних оборотних коштів у покритті запасів	1,39	1,54	1,02	0,15	-0,52

Примітка. Джерело: [розроблено автором на основі [69]]

Проаналізувавши таблицю спостерігаємо тенденції до зменшення всіх показників ліквідності. Коефіцієнта абсолютної ліквідності, у 2019 р. порівняно з 2018 р. зменшився 0,18 пунктів. Коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності також характеризується негативною тенденцією, а саме зменшення коефіцієнта у 2019 р. на 1,46 у порівнянні з 2018 р. Коефіцієнт швидкої ліквідності характеризується спадом у 2019 р. на 0,92.

Отже, проаналізовані показники свідчать про проблеми із здатністю відповідати за своїми короткостроковими зобов'язаннями. Це знижує довіру контрагентів та партнерів до підприємства, що негативно впливає на вартість залучення позикових ресурсів – банківських та комерційних кредитів, веде до підвищення ризику вирішення проблем у судовому порядку.

Та при постійному оптимальному нормативному значенні даних показників, це не сильно впливає на діяльність підприємства у короткостроковій преспективі та якщо ситуація, що склалася на даний час (2019 р.) продовжиться, це може призвести до значних наслідків у довгостроковій преспективі.

Більш детально оцінити ситуацію можна за допомогою графіка (рис. 2.3).

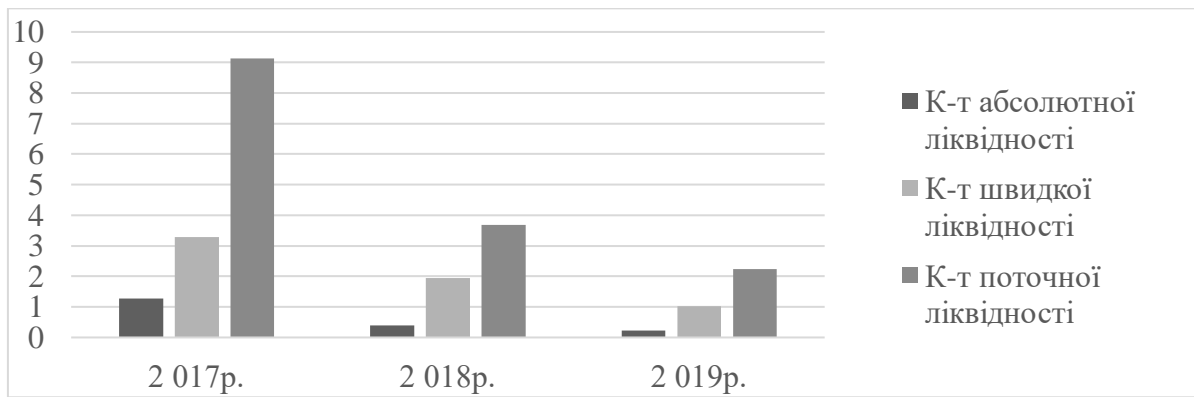

Рисунок 2.3 – Динаміка коефіцієнтів ліквідності ПАТ «Аграрний фонд»

Отже, вищезазначені показники ліквідності та платоспроможності вказують стабільний фінансовий стан підприємства та прогнозується позитивна динаміка діяльності. Майже всі коефіцієнти мають значне коливання та значення, які є нормативні для фінансової стійкості підприємства.

Фінансову стійкість підприємства тісно пов'язано із перспективною його платоспроможністю. Її аналіз дає змогу визначити фінансові можливості підприємства на відповідну перспективу. Оцінка фінансової стійкості підприємства має на меті об'єктивний аналіз величини та структури активів і пасивів підприємства і визначення на цій основі міри його фінансової стабільності й незалежності, а також відповідності фінансово-господарської діяльності підприємства цілям його статутної діяльності [11]. Отже, проаналізуємо фінансову стійкість ПАТ «Аграрний фонд» (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Аналіз показників фінансової стійкості підприємства ПАТ «Аграрний фонд»

Показник	2017р.	2018р.	2019р.	Абсолютне відхилення за 2018-2017рр.	Абсолютне відхилення за 2019-2018рр.
1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт автономії	0,89	0,73	0,56	-0,16	-0,17
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,11	0,27	0,44	0,16	0,17
Коефіцієнт фінансової залежності	0,11	0,27	0,44	0,16	0,17

Продовження таблиці 2.5

1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт заборгованості	0,12	0,36	0,78	0,24	0,42
Коефіцієнт довгострокових забор'язень	-	0,0008	0,005	-	0,0042
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	0,89	0,72	0,54	-0,17	-0,18
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,95	0,77	0,59	-0,18	-0,18
Коефіцієнт фінансової стійкості	8,64	2,83	1,3	-5,81	-1,53

Примітка. Джерело: [розроблено автором на основі [43]

У період 2017-2019 рр. спостерігається значне зниження коефіцієнту фінансової стійкості, а саме на 1,53 у порівнянні з 2018 р., проте значення відповідає нормативному.

Ділова активність відображає рівень ефективності використання матеріальних, трудових, фінансових і інших ресурсів і в той же час характеризує якість управління, а також можливості потенційного розвитку підприємства. Розглянемо та проаналізуємо показники ділової активності ПАТ «Аграрний фонд» (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Показники ділової активності ПАТ «Аграрний фонд»

Показник	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Абсолютне відхилення 2018 р. від 2017 р.	Абсолютне відхилення 2019 р. від 2018 р.
Чистий дохід реалізації продукції	2060536	4502291	6909161	2441755	2406870
Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	205962	120671	46334	-85291	-74337
Розмір капіталу підприємства	3909758	4864699	6276437	954941	1411738

Примітка. Джерело: [розроблено автором на основі [69]

За даними таблиці можна стверджувати про неоднозначну ефективність господарювання на підприємстві протягом останніх років. Так, у 2018 р. відносно 2017 р. спостерігаємо збільшення чистого доходу від реалізації на 2441755 тис. грн. та збільшення вартості капіталу на 954941 тис. грн. та зменшення прибутку на 85291 тис. грн., а у 2019 р. в порівнянні з 2018 р.

збільшення чистого доходу від реалізації на 2406870 тис. грн., та збільшення вартості капіталу на 1411738 тис. грн та зменшення прибутку на 74337 тис. грн. Для наочності ситуації, що склалася побудуємо графік (рис. 2.2).

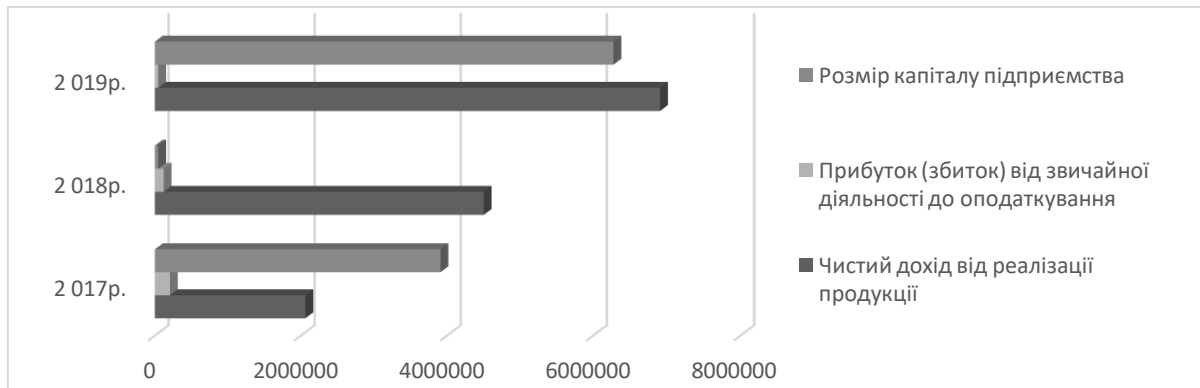

Рисунок 2.4 – Динаміка показників ділової активності

По відношенню 2019 р. до 2018 р. обсяг реалізації продукції зростає більшими темпами ніж вкладений капітал, тобто, ресурси підприємства використовуються ефективно, але прибуток підприємства при цьому зменшується, що свідчить про збільшення витрат.

Далі, необхідно розглянути рентабельність ПАТ «Аграрний фонд». Рентабельність є одним із головних вартісних показників ефективності виробництва, який характеризує рівень віддачі активів і ступінь використання капіталу у процесі виробництва.

Коефіцієнт рентабельності розраховується, як відношення прибутку до собівартості реалізованої продукції. Розрахунок відносних показників рентабельності відбувається за наявності позитивних фінансових результатів – прибутків.

Рентабельність безпосередньо пов'язана з отриманням прибутку. Однак її не можна ототожнювати з абсолютною сумою отриманого прибутку. Показники розраховані в табл. 2.7

Таблиця 2.7 – Динаміка показників рентабельності ПАТ «Аграрний фонд»

Показник	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Абсолютне відхилення 2018 р. від 2017 р.	Абсолютне відхилення 2019 р. від 2018 р.
Рентабельність сукупного капіталу	0,025	0,007	0,053	-0,028	-0,018
Валова рентабельність реалізованої продукції	0,166	0,082	0,236	-0,07	-0,084
Операційної рентабельності реалізованої продукції	0,005	0,01	0,043	-0,038	0,005
Чиста рентабельність реалізованої продукції	0,027	0,007	0,01	0,017	-0,02
Загальна рентабельність виробничих засобів	0,309	0,161	0,264	0,045	-0,148
Загальна рентабельність підприємства	0,043	0,009	0,031	0,012	-0,034

Примітка. Джерело: [розроблено автором на основі [69]

Проаналізувавши таблицю ми можемо зробити висновок, що підприємство має негативну тенденцію у період 2017-2019 рр. Загальна рентабельність підприємства знизилася на 0,034 у порівнянні з 2018 р.

2.2 Оцінка ефективності використання оборотного капіталу ПАТ «Аграрний фонд»

Оборотні кошти різногалузевих підприємств країни становлять значну частину їхніх матеріально-грошових активів. Тому раціональне та економне використання оборотних коштів суб'єктів господарювання має неабияке економічне значення. Для оцінки ефективності управління оборотними активами підприємств застосовують певні показники, а для підвищення ефективності – відповідні конкретні заходи.

Для проведення аналізу ефективності використання оборотних коштів необхідно оцінити наявність оборотних активів на підприємстві, їх надлишок або нестача. Адже для найбільш ефективної і прибуткової діяльності кожне

підприємство повинно забезпечувати наявність оборотних коштів в тій сумі, яка потрібна підприємству, щоб не виникало проблем із їх недостатністю.

Наявність власних оборотних коштів проаналізовано в табл. 2.8

Таблиця 2.8 – Динаміка власних оборотних коштів ПАТ «Аграрний фонд»

Показник	2019 р.	2018 р.	2017 р.	Абсолютне відхилення 2018 р. від 2017 р.	Абсолютне відхилення 2019 р. від 2018 р.
Власні оборотні кошти	3269042	3348699	3285988	62711	- 79657
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами	0,54	0,72	0,89	- 0,17	- 0,18

Примітка. Джерело: [розроблено автором на основі [69]]

Аналізуючи наявність оборотних коштів на підприємстві ПАТ «Аграрний фонд», що відображено в таблиці 2.8, приходимо до висновку, що протягом досліджуваного періоду спостерігається збільшення власних обігових коштів. Причиною цього може бути оптимізація витрат на придбання товарно-матеріальних цінностей від інших організацій.

Оскільки на ПАТ «Аграрний фонд» спостерігається постійна зміна суми оборотних коштів, нестабільність їх співвідношення до поточної потреби, тому необхідно постійно проводити аналіз наявності оборотних коштів, їх надлишку або браку відповідно до потреб підприємства для недопущення можливої нестачі або нераціонального їх використання. Адже нестача оборотних коштів свідчить про неправильне і неефективне планування своєї діяльності.

Наступним важливим кроком для аналізу ефективності використання оборотних коштів є розрахунок терміну обороту як самих оборотних коштів, так і їх елементів.

Як видно з даних таблиці 2.9 термін обороту оборотних коштів зменшився у 2019 році порівняно з 2018 роком на 56,61 дня, що оцінюється позитивно, оскільки це показує про збільшення швидкості обертання. Це було

спричинено значно більшими обсягами реалізованої продукції порівняно з середньою вартістю оборотних активів.

Таблиця 2.9 – Динаміка терміну обороту оборотного капіталу ПАТ «Аграрний фонд»

Показник	2019 р.	2018 р.	2017 р.	Абсолютне відхилення 2018 р. від 2017 р.	Абсолютне відхилення 2019 р. від 2018 р.
1. Середня вартість оборотних активів	5328420	4170534	3697969	472565	1157886
2. Обсяг реалізованої продукції	6909161	4502291	2060536	2441755	2406870
3. Термін обороту оборотних коштів, днів	281,49	338,10	655,05	-316,95	-56,61

Примітка. Джерело: [розроблено автором на основі [69]]

Отже, у 2018-2019 роках оборотні активи підприємства проходили всі стадії кругообігу за 281,49-338,1 днів. Це означає, що з моменту перетворення оборотних коштів в грошовій формі у виробничі запаси і до виходу готової продукції і її реалізації в 2019 році проходило 281,49 днів. Збільшення терміну обороту оцінюється позитивно, адже свідчить про покращення технології виготовлення продукції, підвищення ефективності виробничого процесу.

Аналізуючи термін обороту різних елементів оборотних активів, що відображено у табл. 2.10, приходимо до висновку, що кожен елемент оборотних коштів змінювався по-різному. Аналогічно до оборотних коштів змінювалися термін обороту запасів та грошових коштів. Адже у 2019 році дані показники зменшились порівняно з 2018 роком на 40,34 днів та 16,5 днів.

В результаті у 2019 році термін обороту виробничих запасів становив 147,39 днів порівняно із 2018 роком, коли його значення було 187,73 днів. Тобто у 2019 році для перетворення товарно-матеріальних цінностей на готову продукцію необхідно було 147,39 днів, а в 2018 році – 187,73 днів. Така

динаміка є позитивною, оскільки показує зменшення часу перетворення товарно-матеріальних цінностей на готову продукцію.

Позитивним є зменшення терміну обороту грошових коштів в 2019 році порівняно з 2018 роком на 16,5 днів, що свідчить про зростання ефективності використання грошових коштів, поліпшення технології виробництва продукції.

Термін обороту дебіторської заборгованості показує, що у 2018 році середній термін отримання платежу становив 77,4 днів, у 2019 році зростає до 83,97 днів.

Причиною збільшення терміну обороту дебіторської заборгованості у 2019 році спричинена зростанням суми дебіторської заборгованості із 474388тис. грн. у 2018 році до 1305896тис. грн. у 2019 році. Така динаміка є негативною, адже свідчить про збільшення термінів отримання платежів.

Таблиця 2.10 – Динаміка обороту різних елементів оборотного капіталу ПАТ «Аграрний фонд»

Показник	2019 р.	2018 р.	2017 р.	Абсолютне відхилення 2018 р. від 2017 р.	Абсолютне відхилення 2019 р. від 2018 р.
1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт оборотності запасів	2,48	1,94	1,75	0,20	0,53
Період обороту запасів	147,39	187,73	208,83	-21,10	-40,34
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (обороті)	4,35	4,72	9,60	-4,88	-0,37
Період погашення дебіторської заборгованості (днів)	83,97	77,40	38,04	39,36	6,57
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (оборотів)	3,42	5,28	10,00	-4,73	-1,86
Період погашення кредиторської заборгованості (днів)	106,69	69,17	36,49	32,68	37,52
Коефіцієнт оборотності грошових коштів	31,29	12,96	7,95	5,01	18,33
Період обороту грошових коштів	11,66	28,16	45,93	-17,76	-16,50

Примітка. Джерело: [розроблено автором на основі [69]]

Зростанням протягом досліджуваного періоду характеризується тривалість обороту кредиторської заборгованості, що оцінюється негативно, адже свідчить про послаблення фінансової стійкості і платоспроможності, та зростання ризику несплати. Тобто з кожним роком у підприємства збільшується час, за який можна перекрити кредиторську заборгованість (рис.2.5). Якщо у 2018 році для цього необхідно було 69,17 днів, то у 2019 році – 106,69 дні. Причиною цього є постійне зростання суми кредиторської заборгованості, особливо в останньому році досліджуваного періоду.

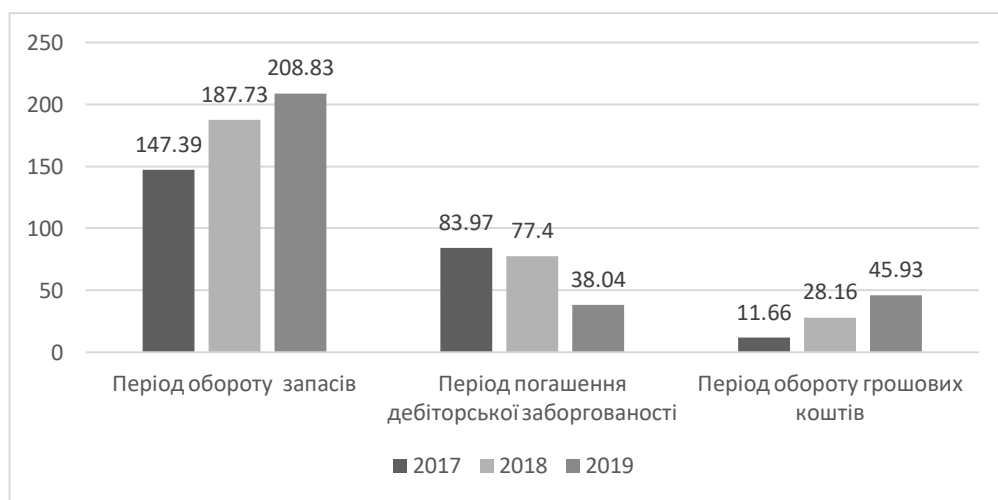

Рисунок 2.5 – Динаміка обороту різних елементів оборотного капіталу ПАТ «Аграрний фонд»

Близькими за змістом до термінів обороту є коефіцієнти ефективності та завантаження (табл. 2.11). Цей показник характеризує, скільки прибутку припадає на 1 грн оборотних коштів. Чим більший він, тим ефективніше використовуються оборотні кошти.

Спостерігається зниження ефективності використання оборотних коштів, зменшуються можливості випуску додаткової продукції, адже для виготовлення одиниці продукції потребується більше оборотних коштів, що в свою чергу збільшує собівартість виготовленої продукції, робіт чи послуг та зменшення прибутку при його формуванні.

Таблиця 2.11 – Динаміка показників ефективності використання оборотного капіталу ПАТ «Аграрний фонд»

Показник	2019 р.	2018 р.	2017 р.	Абсолютне відхилення 2018 р. від 2017 р.	Абсолютне відхилення 2019 р. від 2018 р.
1. Середня вартість оборотних активів	5328420	4170534	3697969	472565	1157886
2. Обсяг реалізованої продукції	6909161	4502291	2060536	2441755	2406870
3. Валовий прибуток від реалізації продукції	567599	746104	485612	260492	-178505
4. Коефіцієнт завантаження (1/2)	0,77	0,93	1,79	-0,87	-0,16
5. Коефіцієнт ефективності (3/1)	0,11	0,18	0,13	0,05	-0,07

Примітка. Джерело: [розроблено автором на основі [69]

Оберненим до коефіцієнта оборотності є коефіцієнт завантаження, який характеризує участь оборотних активів у кожній гривні реалізованої продукції. У 2018 році на 1 грн. обороту припадало 0,93 грн. оборотних коштів, у 2019 році дана сума зменшилась і на 1 грн. обороту припадало вже 0,77 грн. оборотних активів, що свідчить про покращення ефективності використання підприємством оборотних коштів.

Важливими показниками, які свідчать про ефективність використання оборотних коштів є коефіцієнти ефективності (прибутковість оборотних коштів) і рентабельності. Відповідно до даних таблиці 2.11 значення коефіцієнтів ефективності і рентабельності знижується у 2019 році.

Негативна динаміка у 2019 році пояснюється тим, що прибуток від реалізації продукції зростав меншими темпами, ніж середня вартість оборотних активів, а саме собівартість реалізованих товарів, робіт та послуг значно збільшилась.

Важливою характеристикою оборотних активів є їх ліквідність, яка визначається за допомогою трьох основних показників (табл. 2.12).

Таблиця 2.12 – Динаміка показників ліквідності ПАТ «Аграрний фонд»

Показник	2019 р.	2018 р.	2017 р.	Абсолютне відхилення 2018 р. від 2017 р.	Абсолютне відхилення 2019 р. від 2018 р.
Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	2,19	3,59	8,98	- 5,39	- 1,40
Коефіцієнт ліквідності швидкої	1,00	1,89	3,23	- 1,34	- 0,88
Коефіцієнт ліквідності абсолютної	0,10	0,14	1,26	- 1,12	- 0,04

Примітка. Джерело: [розроблено автором на основі [69]

Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття) протягом 2017-2019 років в межах нормативного рівня, який має бути 2,00. Тобто на одну гривню поточних зобов'язань припадало біля 2,19 грн. оборотних активів у 2019 році та 3,59 грн. в 2018 році. Це може свідчити про те, що підприємство збільшує оборотні кошти, сформовані завдяки залученим джерелам. З позиції кредиторів підприємства такий варіант формування оборотних коштів є найбільш прийнятним. Проте, з погляду менеджера, значне накопичення запасів на підприємстві, відвернення грошей у дебіторську заборгованість може пояснюватись незадовільним управлінням активами.

Коефіцієнт швидкої ліквідності за смисловим значенням аналогічний коефіцієнту покриття, тільки він враховує якість оборотних активів і є більш чітким показником ліквідності, тому що при його розрахунку беруться до уваги ліквідні поточні активи (запаси не враховуються).

За даними табл. 2.12 видно, що як і попередній показник на даний коефіцієнт мав значення менше в межах нормативного і становив у 2019 році – 1,00 при нормативному значенні – 1,0-1,5. Менше значення показника порівняно з попереднім роком спричинене значним зростанням у 2019 році дебіторської заборгованості, що свідчить про фінансові проблеми підприємства, адже коефіцієнт швидкої ліквідності показує можливість

погашення підприємством короткострокових зобов'язань у випадку його критичного стану.

Аналізуючи абсолютну ліквідність, можна зробити висновок, що протягом досліджуваного періоду спостерігається наступна динаміка коефіцієнта абсолютної ліквідності (рис.2.6). У 2018 році його значення сягало 0,14, то у 2019 році цей коефіцієнт був значно менше нормативу і склав 0,10.

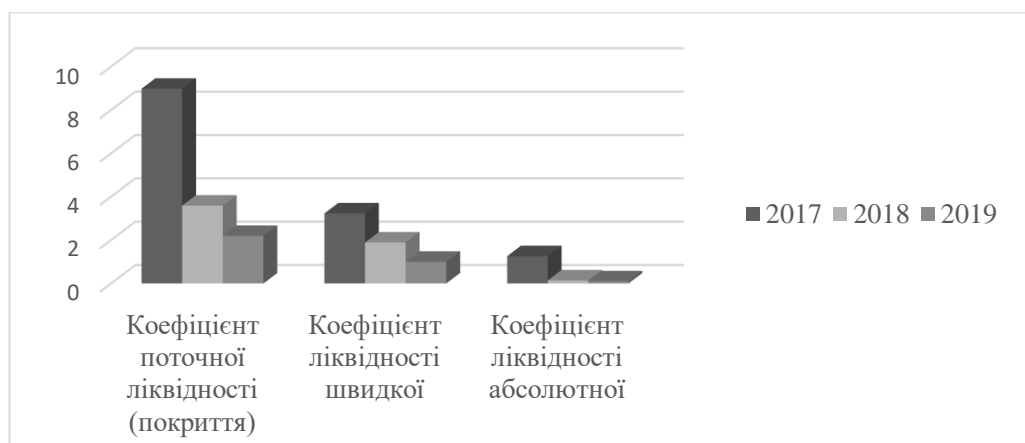

Рисунок 2.6 – Динаміка коефіцієнтів ліквідності на ПАТ «Аграрний фонд»

Отже, у 2019 році підприємство мало занадто малу абсолютну ліквідність. Про фінансову небезпеку для підприємства свідчить значення коефіцієнта абсолютної ліквідності у 2019 році, коли він становив лише 0,10.

Тобто лише 10% короткострокових позикових зобов'язань підприємство може за необхідності погасити негайно. Хоча і мало ймовірно, щоб усі кредитори підприємства одночасно пред'явили йому свої боргові вимоги, проте таке низьке значення є занадто ризиковим.

До основних причин погіршення ефективності використання оборотних коштів у 2019 році порівняно з 2018 роком можна віднести зменшення чистого прибутку у зв'язку із зростанням собівартості продукції; різке зростання частки виробничих запасів у сумі оборотних активів та невиправдане значне зростання дебіторської і кредиторської заборгованості.

2.3 Обґрунтування доцільності управління оборотним капіталом ПАТ «Аграрний фонд»

Поточні питання з управління основними видами оборотних активів на ПАТ «Аграрний фонд» здійснює керівний склад персоналу відповідно до розподілу функціональних обов'язків. Стратегічні рішення щодо управління оборотними активами вирішують на зборах акціонерів.

Облік активів на підприємстві здійснює бухгалтерія, яка управляє усіма основними аспектами збору та перобки інформації, щодо використання активів. Управлінням використання та залучення активів займається фінансовий відділ. На чолі – головний бухгалтер та фінансовий директор. У ПАТ «Аграрний фонд» особливу увагу приділяють правильному веденню бухгалтерського обліку, що є основним елементом облікової політики та правильним розподілом та залученням ресурсів підприємства, що є основною цілю фінансового відділу.

Завданнями бухгалтерії та фінансового відділу є: організація фінансової діяльності підприємства, спрямованої на забезпечення фінансових ресурсів; нормування та ефективне використання оборотних засобів; своєчасність платежів за зобов'язанням до державного бюджету, постачальникам і банківським установам; розрахунок амортизаційних відрахувань тощо.

Структура ПАТ «Аграрний фонд» складаються з дирекції товариства, 20 структурних підрозділів, у тому числі п'ять дивізіональних регіональних управлінь, до яких входять 21 відділів в областях та дочірніх підприємств.

Структурні підрозділи ПАТ «Аграрний фонд» складаються з:

- Фінансовий департамент;
- Департамент адміністрування;
- Управління інвестиційної діяльності;
- Управління по роботі з персоналом;
- Управління інформаційних технологій;
- Адміністративно-господарське управління.

Управління оборотними активами складає найважливішу частину фінансового менеджменту.

Основними завдання фінансового відділу на ПАТ «Аграрний фонд» є:

- визначення науково обґрунтованої потреби в оборотних коштах;
- визначення оптимального співвідношення джерел формування оборотних коштів;
- організація поточного і перспективного управління операційною та фінансовою діяльністю, що забезпечує конкурентоздатність і фінансову стійкість підприємства;
- організація і оцінка ефективності управління матеріальними та фінансовими потоками на підприємстві.

Управління фінансовими ресурсами, а саме оборотними коштами, вимагає дослідження джерел їхнього формування, наявності структури й напрямків їхнього використання.

На ПАТ «Аграрний фонд» оптимальну структуру оборотних активів визначається, враховувати для цього ряд чинників, а саме:

- фінансовий ризик (усі види оборотних активів в тій чи іншій мірі ризикують зазнати втрат. Так, грошові активи значною мірою ризикують зазнати інфляційних втрат; короткострокові фінансові вкладення;
- ризику втрати частини прибутку у зв'язку з несприятливою кон'юнктурою ринку, і навіть ризику збитків від інфляції; дебіторська заборгованість
- ризику неповернення або несвоєчасного повернення, і навіть інфляційного ризику; запаси товарних та матеріальних цінностей;
- втрат від природного зменшення населення тощо);
- податковий тягар;
- фінансову гнучкість, тобто здатність залучати кошти за прийнятними цінами, при невизначених або кризових станах.

Для ефективної діяльності на ПАТ «Аграрний фонд» чітко виділяють коло завдань щодо управління оборотними активами:

- визначення сукупної потреби та формування оптимального складу і структури оборотних коштів;
- ефективне інвестування коштів у окремі елементи оборотних активів, що забезпечує відновлення кожного господарського циклу та створення умов для приросту капіталу;
- оптимізація складу власних та запозичених джерел формування оборотного капіталу в умовах обраної фінансової стратегії торговельного підприємства;
- формування оптимальних обсягів товарних запасів для забезпечення безперервності торговельно-операційного процесу;
- забезпечення необхідного фінансування дебіторської заборгованості, пов'язаної зі створенням умов розширення реалізації товарів покупцям;
- формування оптимального обсягу запасу грошових активів, що забезпечить підтримку абсолютної ліквідності торговельного підприємства;
- мінімізацію середньозваженої вартості капіталу;
- прискорення оборотності оборотних коштів, яке дозволить скоротити потребу в них за рахунок більш раціонального їх використання;
- забезпечення зростання рівня рентабельності оборотного капіталу при прогнозованому рівні фінансового ризику;
- захищеність оборотних коштів в процесі їх використання в умовах інфляції.

Оптимізація оборотного капіталу, як правило, знаходиться в компетенції фінансової служби (бухгалтерії). Однак така служба у більшості випадків стикається з серйозним супротивом чи несвідомістю зі сторони підрозділу, який впливає на складові оборотного капіталу (служба закупівель чи логістики, відділи продаж, ІТ-служби, виробничі відділи).

Виникає парадокс: з однієї сторони, фінансова служба відповідальна за оборотний капітал, рівень ліквідності компанії та джерел фінансування, а з іншої, — позбавлена можливості серйозно впливати на структури, що розпоряджаються окремими складовими цього самого капіталу.

Тому на підприємстві функціонує ІТ-служба, що виконує автоматизацію управління оборотним капіталом, що може суттєво підвищити якість роботи, прискорити її та підвищити ефективність зокрема, у таких сферах:

1. Бізнес-процеси фінансового управління містять велику кількість рутинних розрахунків (зведення вихідних даних поточних підрозділів фінансового планування, розрахунок залишків готівки в Календарі платежів тощо), ручне виконання яких вимагає значного часу та породжує помилки. Автоматизація дозволить усунути помилки в розрахунках і скоротити їх час.

2. У процесі поточного фінансового планування вибір варіантів, перепланування відповідних показників, корекція відповідних планів; при роботі вручну часто не залишається часу на пошук найкращого варіанту, планування зупинок на передньому плані. Автоматизація, скорочуючи час підготовки варіанту, дасть багато варіантів і проведе порівняльний аналіз.

3. Оперативне планування та управління ручними платежами через велику кількість переказів часто обмежується завданням, а контроль лімітів платежів протягом короткого періоду, наприклад тижня, зазвичай не проводиться, а щоденний перерахунок календаря платежів з аналізом та оптимізацією втрат ліквідності.

Автоматизація підніме цей процес на набагато вищий рівень. Загалом, автоматизація управління фінансами дає менеджеру потужний інструмент для прогнозування, вибору варіантів та аналізу майбутнього фінансового стану підприємства, моніторингу його поточного стану для прийняття своєчасних та адекватних управлінських рішень.

Використання аналітичних програмних продуктів дає менеджеру потужний інструмент для прогнозування, відбору варіантів та аналізу майбутнього фінансового стану підприємства, моніторингу його поточного стану для прийняття своєчасні та адекватні управлінські рішення. Подальше вдосконалення існуючих та створення нових аналітичних програмні продукти для аналізу фінансового стану діяльності, пов'язаної з розробкою методів

аналізу фінансової звітності, розробка нових методологічних підходів до фінансового аналізу, заснованих на використанні ширшої інформації бази.

ПАТ «Аграрний фонд» є суб'єктом підприємницької діяльності, що здійснює свою діяльність в сфері АПК. Його діяльність підпадає під регуляторну функцію таких нормативно-законодавчих актів: Господарський Кодекс, Земельний кодекс, Кодекс законів про працю і т.д.

Майно підприємства становлять основні фонди та оборотні кошти, а також інші цінності, вартість яких відображається в самотійному балансі підприємства.

Джерелами формування майна підприємства є грошові та матеріальні внески засновників; кредити банків та інших кредиторів; доходи від реалізації продукції, інших видів господарської діяльності; доходи від цінних паперів; безоплатні або благодійні внески, пожертвування організацій, підприємств і громадян; інші джерела, не заборонені законодавством України.

Функціонуючи в ринковому середовищі, сільськогосподарські суб'єкти господарювання повинні самотійно здійснювати ефективне управління оборотним капіталом: спрямовані до збільшення доходів та оптимізації витрат виробництва, відкривати нові, в тому числі і закордонні ринки збуту, залучати додаткові кошти за рахунок емісії акцій або внесків засновників, проводити, за необхідності, дооцінку необоротних активів, використовувати форвардні контракти, що дозволить мати гарантованих покупців та визначати вигідні ціни, правильно управляти кредитними ресурсами, кредиторською та дебіторською заборгованістю, прагнути до досягнення прибутковості не тільки операційної, але й інвестиційної та фінансової діяльності.

Ефективне використання власних та позикових джерел фінансування створюватиме ефект фінансового левериджу, що в підсумку сприятиме збільшенню прибутку та рентабельності капіталу підприємства, покращенню їхньої фінансової стійкості.

Управління оборотним капіталом тісно пов'язане із прийняттям управлінських рішень, оскільки його розмір є суттєвими критеріями для

ініціювання їхньої оптимальності. Оборотний капітал завжди є необхідним атрибутом діяльності – від моменту створення підприємства до його ліквідації або реорганізації.

Управління оборотним капіталом передбачає вплив на його обсяг і структуру, а також джерела формування з метою підвищення ефективності використання.

Налагоджена система принципів і методів управління капіталом передбачає:

- розроблення сукупної стратегії управління оборотним капіталом;
- ясну постановку цілей і завдань управління капіталом, а також контроль за їхнім дотриманням у майбутні періоди;
- удосконалення методики визначення й аналізу ефективності використання оборотного капіталу;
- пошук шляхів оптимізації процесу управління капіталом, а також їх аналіз і впровадження;
- розроблення методики оперативного управління високоліквідними обіговими активами;
- орієнтацію на використання внутрішніх важелів впливу на процес управління капіталом та оптимізацію структури капіталу..

Отже, комплексна оцінка системи управління оборотним капіталом на ПАТ «Аграрний фонд» дає змогу визначити, що на підприємстві ефективність їх використання залежить від прийняття правильного управлінського рішення щодо управління ними.

Висновки до розділу 2

Було проведено аналіз діяльності ПАТ «Аграрний фонд» та визначено, що підприємство перебуває у стабільному фінансовому стані.

Аналізуючи наявність оборотних коштів на підприємстві ПАТ «Аграрний фонд» було виявлено, що протягом досліджуваного періоду спостерігається

збільшення власних обігових коштів. Причиною цього може бути оптимізація витрат на придбання товарно-матеріальних цінностей від інших організацій.

Термін обороту оборотних коштів зменшився у 2019 році порівняно з 2018 роком на 56,61 дня, що оцінюється позитивно, оскільки це показує про збільшення швидкості обертання. Це було спричинено значно більшими обсягами реалізованої продукції порівняно з середньою вартістю оборотних активів.

Збільшення терміну обороту дебіторської заборгованості у 2019 році спричинено зростанням суми дебіторської заборгованості із 474 388 тис. грн. у 2018 році до 1 305 896 тис. грн. у 2019 році. Така динаміка є негативною, адже свідчить про збільшення термінів отримання платежів при значних обсягах реалізації.

Проаналізована ефективність системи управління оборотним капіталом підприємства. Було виявлено, що основною метою діяльності «Аграрного фонду» є створення сприятливих умов для розвитку сільського господарства, функціонування ринку сільськогосподарської продукції, підтримки вітчизняного сільськогосподарського товаровиробника, а також одержання прибутку від провадження господарської діяльності відповідно до законодавства.

3 ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ НА ПІДПРИЄМСТВІ ПАТ «АГРАРНИЙ ФОНД»

3.1 Пропозиції щодо підвищення ефективності використання оборотного капіталу.

Проаналізувавши проведену вище діагностику, аналіз та оцінку ефективності управління оборотними активами на ПАТ «Аграрний фонд», маємо, що за три аналізовані роки відбувся приріст таких видів оборотних активів як запасів та дебіторської заборгованості. Запаси збільшились на 48%, а дебіторська заборгованість виросла в 1,1 разів. Підвищення рівня запасів може свідчити про неефективне виробництво, що наращується та не використовує наявні запаси, особливо виробничі матеріали та товари для продажу, які займають найбільшу частку у всіх наявних запасах виробництва (табл. 3.1)

Таблиця 3.1 – Структура запасів на ПАТ «Аграрний фонд»

Показник	2019 р.	2018 р.	Абсолютне відхилення 2019 р. від 2018 р.	Відносне відхилення 2019 р. від 2018 р.
Сировина і товари для продажу	3 439 144	2 277 567	1 161 577	51%
Готова продукція	67 574	78 098	-10 524	-13%
Паливо	2 753	2 091	662	32%
Запасні частини	172	261	-89	-34%
Інші запаси	2 316	1 060	1 256	118%
Мінус: Резерв знецінення запасів	-256 422	-162 163	-94 259	58%
Всього	3 255 537	2 196 914	1 058 623	48%

Примітка. Джерело: [розроблено автором на основі фінансової звітності]

Сруктура запасів на 31.12.2019 представлена на рис.3.1.

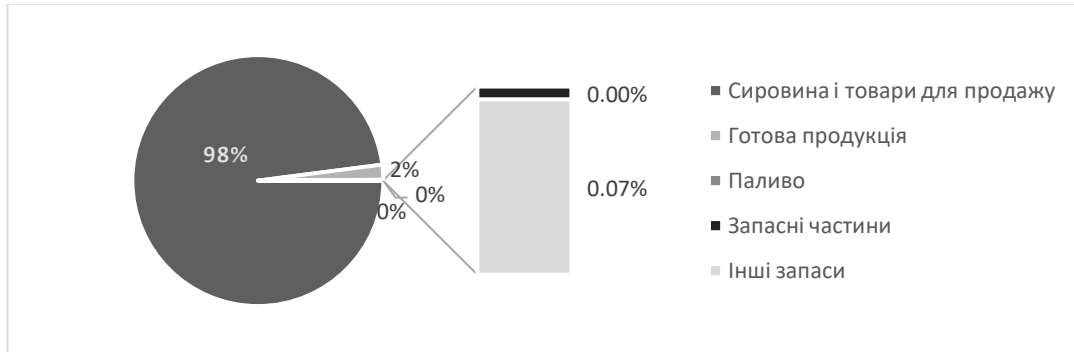

Рисунок 3.1 – Структура запасів на 31.12.2019 без урахування резерву під знецінення на ПАТ «Аграрний фонд»

Із збільшенням частки дебіторської заборгованості можна констатувати наявну не ефективну систему управління даним видом оборотних активів. Дебіторська заборгованість складає досить велику частку від всіх оборотних активів підприємства. Такі дані свідчать про значне збільшення реалізації запасів у другій половині звітного року, при не настанні терміну погашення заборгованості (табл. 3.2) та зміні договірних умов поставки продукції підприємства.

Таблиця 3.2 – Дебіторська заборгованість за терміном прострочки платежу на ПАТ «Аграрний фонд»

Термін прострочки	Всього	Не прострочені	до 30 днів	31-60 днів	61-90 днів	91-120 днів	121-365 днів	більше 365 днів
2019	1 305 896	1 225 634	10 650	12 900	12 929	22 004	20 545	1 234
2018	474 388	428 105	27 217	6 924	7 224	1 365	2 146	1 407

Примітка. Джерело: [розроблено автором на основі фінансової звітності]

Проаналізувавши показники платоспроможності ПАТ «Аграрний фонд», а саме з використанням коефіцієнтів абсолютної, проміжної та загальної

ліквідності, було зроблено висновки про платоспроможність даного підприємства. Бачимо, що фабрика може виплатити свої зобов'язання, але значно погіршила показники в порівнянні з попереднім періодом.

Можемо зробити висновок про те, що управління оборотними активами відбувається відповідно до їх об'ємів, структури та потреб виробництва, але існують і проблемні зони які потребують альтернативних шляхів управління, а саме зменшення суми дебіторської заборгованості, що успішно відбувається, але потрібно пришвидшити даний процес. Та ефективно управляти товарно-матеріальними цінностями.

Основною метою управління оборотними активами на ПАТ «Аграрний фонд» має бути: забезпечення оптимальних обсягів усіх складових, які сприятимуть підвищенню економічної вигоди підприємства. Визначення даної мети пов'язане з таким фактором, як швидка зміна зовнішнього середовища, яка стимулює прийняття рішень щодо обсягів всіх складових оборотних активів та пропорції між ними, які повинні забезпечувати дохідність (беззбитковість) діяльності даного підприємства та забезпечувати достатній рівень його ліквідності та платоспроможності. Політика управління повинна забезпечити пошук компромісу між ризиком втрати ліквідності і ефективністю роботи підприємства, що зводиться до вирішення таких двох важливих задач, як забезпечення платіжності та прийняттого обсягу, структури і рентабельності активів.

Найбільш важкореалізована частина оборотних активів – це запаси. За аналізований період оборотність запасів збільшувалася. Підприємству також необхідно переглянути свою маркетингову і збутову політику, і не допускати накопичення великих запасів матеріалів і готової продукції на складах, хоча має наявні можливості утримання даних запасів, оскільки існують власні склади. Дані приміщення можна ефективніше використовувати, а так як підприємство займається реалізацією сільськогосподарської продукції, при тривалому зберіганні, знижуються якісні властивості, що сприяють відтоку економічних вигод.

Управління оборотними активами, як це показано вище, прямо пов'язане з фінансовою стійкістю підприємства, на яку впливають різні фактори:

- положення підприємства на товарному ринку;
- виробництво і випуск дешевої продукції, яка користується попитом;
- потенціал фабрики в діловому співробітництві;
- ступінь залежності від зовнішніх кредиторів та інвесторів;
- наявність неплатоспроможних дебіторів;
- ефективність господарських і фінансових операцій.

Щоб подолати наявні негативні явища, а також для покращення стану управління оборотними активами потрібні нові можливості для даного підприємства.

Основними можливостями збільшення прибутку, на наш погляд, можуть бути: перша – підвищення обсягу реалізації товарів, а також збільшення асортименту, друга – зменшення витрат. З огляду на вплив циклічності на наше підприємство і специфіку ПАТ «Аграрний фонд» зменшення витрат, пошуку інструментів, що дозволяють знизити закупівельні ціни запасів.

У той же час, недостатньо забезпечити тільки прибутковість. Необхідно, щоб підприємство акцентувало свою увагу на реалізації і збуті продукції і як наслідок збільшення доходів.

Також доцільним було б ефективне управління виробництвом з метою зниження витрат. Наші рекомендації пов'язані в першу чергу з тим, щоб керівництво підприємства орієнтувалося не стільки на отримання максимального прибутку, скільки на отримання максимального доходу. Максимальне отримання прибутку в основному буде пов'язано зі зниженням виробничих витрат. Однак в умовах, коли самими витратами підприємство ще зможе управляти, то ціна на кожен вхідний ресурс практично в умовах інфляції, залишається некерованою.

Таким чином, фабрика вкрай обмежена в можливості знижувати виробничі витрати, домагаючись таким шляхом збільшення прибутку. Тому,

тут виникає необхідність переоцінки інших якісних характеристик, що впливають на збільшення доходів підприємства.

Для посилення фінансової стійкості необхідно звернути особливу увагу на статті загальної величини неплатежів, їх причини та джерела, що послабляють фінансовий стан ПАТ «Аграрний фонд»:

- прострочена заборгованість по позиках банку;
- прострочена заборгованість з оплати праці;
- поточні зобов'язання за розрахунками з бюджетом;
- збільшення інших поточних зобов'язань.

В системі управління оборотними активами рекомендується звернути особливу увагу на причини неплатежів:

- 1) надпланові запаси товарно-матеріальних цінностей;
- 2) товари відвантажені, але не оплачені в строк покупцями;
- 3) товари на відповідальне зберігання у покупця з огляду на відмову від акцепту;
- 4) іммобілізація обігових коштів в капітальне будівництво, в заборгованість працівників по отриманими ними позичкам;
- 5) витрати, не перекриті засобами спеціальних фондів і цільового фінансування.

А також, варто придивитись до джерел, що послабляють фінансову напруженість:

- тимчасово вільні власні кошти (кошти на рахунку в банку, фонди економічного стимулювання, фінансові резерви і ін.);
- залучені кошти (перевищення нормальної кредиторської заборгованості над дебіторською)
- кредити банку на тимчасове поповнення оборотних коштів та інші позикові кошти.

На нашу думку, основною перспективною маркетинговою стратегією для підприємства є диверсифікація продукції та зосередження на своїх

технологічних можливостях. Також доцільно було б здійснити рекламну компанію, для збільшення обсягів реалізації продукції.

У теперішніх умовах потрібно використовувати будь-яку можливість підняти виробництво. Адже тільки так зможемо розвивати регіони, країну та виходити на новий рівень життя. Тому пропозиції і рекомендації стосуються, перш за все:

1. Гнучкості і здатності швидко змінювати асортимент продукції, що випускається.
2. Необхідності впровадження інноваційних технологій виробництва та обслуговування.
3. Зростання якості продукції та надання споживачам додаткових фірмових послуг.
4. Зміни структури витрат виробництва і зростання частки витрат, пов'язаних з реалізацією продукції. Все це вимагає принципово нових підходів до управління і організації виробництва, безпосередньо стосується і управління прибутком.
5. Підвищення швидкості руху оборотних коштів, скорочення всіх видів запасів, максимально швидкого просування продукції від виробника до споживача.

Здійснюючи тактику постійних покращень, навіть у давно відомої продукції, можна забезпечити собі неухильне зростання частки ринку, обсягів продажів і доходів. Прискорення обороту виробничих фондів впливає на: прибуток у бік її підвищення, на зниження собівартості продукції і підвищення рентабельності виробництва. Конкурентоспроможність підприємства може забезпечити оптимальне управління рухом фінансових ресурсів і активів, що знаходяться в його розпорядженні.

Рекомендації щодо підвищення ефективності діяльності підприємства за рахунок вдосконалення системи управління оборотними активами, прибутком і рентабельністю, платоспроможністю і фінансовою стійкістю дозволять зберегти кадровий і виробничий потенціал підприємства, збільшити показник

виручки від реалізації продукції і хоча б частково покрити комерційні витрати не виробничого періоду, стабілізувати кількісні і якісні показники управління - прибуток, рентабельність, собівартість, обсяг реалізації, економічне зростання, якість продукції і послуг, продуктивність праці, витрати на утримання апарату управління, економічність, гнучкість, конкурентоспроможність.

Отже, основними шляхами підвищення ефективності управління оборотними активами є грамотне впровадження логістичних систем в управління оборотними активами. Це дасть можливість підприємству зменшити обсяг витрат на оборотні активи, які простоюють, та залучити їх до отримання доходу та відповідно покращення загального фінансового стану фабрики.

3.2 Нормування оборотних активів аграрних підприємств як метод оптимізації оборотного капіталу.

З попереднього матеріалу відомо, що найбільша частка оборотних коштів припадає на запаси. Це пов'язано з необхідністю забезпечення безперервності виробництва. Економісти та менеджери давно виявили, що наступності можна досягти, змінивши запаси. Але оскільки створення цих запасів з економічної точки зору є заморожуванням коштів, стає очевидним, що найбільший економічний ефект досягається при їх мінімальних витратах, достатніх для нормального функціонування виробництва.

В практиці сільськогосподарських підприємств мінімальні запаси окремих складових оборотних коштів визначаються в процесі їх нормування. Його суть полягає в тому, що для кожного елемента нормованого оборотного капіталу встановлюється індивідуальний норматив: для матеріальних активів – у натуральному та грошовому вираженні, для оборотних – у вартісному вираженні.

Коефіцієнт індивідуальних оборотних коштів – це мінімальна потреба в окремому виді (елементі), що забезпечує безперервну роботу підприємства.

Коефіцієнт загального оборотного капіталу для компанії визначається як сума Індивідуальних стандартів, що відображає загальну потребу компанії в цьому ресурсі.

У сільськогосподарських підприємствах нормування оборотних коштів здійснюється відповідно до «Методичних вказівок з нормування оборотних коштів підприємствами аграрного сектору агропромислового комплексу».

При нормуванні виробничих запасів враховується обсяг виробничого споживання їх відповідного елемента (добрив, отрутохімікатів, пального тощо) і часу знаходження (завантаження) засобів в обороті. Норму запасів (H_p) на ці види матеріальних цінностей визначають за формулою:

$$H_p = M * K, \quad (3.1)$$

де M – час знаходження кожного виду виробничих запасів в обороті;

K – коефіцієнт наростання споживання кожного виду запасів.

Час знаходження оборотних засобів (відповідного виду запасів) в обороті розраховується з виразу:

$$M = D / P\phi, \quad (3.2)$$

де D – річна зважена завантаженість відповідного виду виробничих запасів в обороті;

$P\phi$ – річна потреба оборотного засобу (вартість виробниче спожитого засобу за рік).

Щоб її визначити, потрібно спожитий у кожному кварталі ресурс помножити на дні його знаходження в обороті й одержані результати по всіх кварталах підсумувати;

Коефіцієнт наростання споживання оборотного засобу (K) визначається так:

$$K=D/D_k, \quad (3.3)$$

де D_k – календарна завантаженість оборотного засобу в обороті, яка дорівнює добутку вартості виробничо спожитого засобу за рік на 365.

Норматив на кожний вид виробничих запасів (H) обчислюють за формулою:

$$H=C*N_p, \quad (3.4)$$

де C – сума середньоденного споживання оборотного засобу, що визначається як частка від ділення вартості спожитого ресурсу за рік на 365.

За наведеними формулами нормативи розраховуються тільки на перший плановий рік, а на наступні роки їх можна встановити в процентах до річного обсягу виробничого споживання за формулою:

$$H_{np}=(H/V_{zc})*100, \quad (3.5)$$

де V_{zc} – вартість спожитого оборотного засобу за рік.

З метою визначення нормативу для молодняку, птиці та тварин на відгодівлі норму оборотних коштів для кожного виду розраховують, додаючи до середньої вартості (собівартості) однієї голови тварин на початок року заплановані витрати на її обслуговування в плановому році. коштів). Норма розраховується шляхом множення вартості (собівартості) однієї голови на кількість голів, наданих на кінець року для запланованого обороту стада, або шляхом множення живої маси тварин на кінець року на планові витрати на центнер живої маси.

Норма незавершеного виробництва встановлюється у розмірі фактичних витрат звітного року з урахуванням сезонних коефіцієнтів (у рослинництві приблизно 0,85). Розрахунок проводиться для кожного виду незавершеного виробництва.

Норма запасів готової продукції визначається у відсотках шляхом ділення середніх мінімальних залишків готової продукції на фактичну продукцію, реалізовану у звітному році. Стандарт на плановий рік у грошовому вираженні обчислюється як добуток запланованих продажів стандарту у відносному вираженні. Середні мінімальні залишки визначаються як середнє арифметичне залишків готової продукції за ті місяці року, в яких вони були менше фактичного середнього цих залишків.

Стандарт розрахунків зі споживачами продукції (робіт, послуг) підприємства визначається таким чином: по-перше, розраховується фактичний середньоденний обсяг продажів та середня частота надходжень на поточний рахунок підприємства. Перший із цих показників обчислюється діленням обсягу продажів за рік на 365, а другий - відношення кількості днів у році до кількості разів надходження цих коштів протягом року. Помноживши перший показник на другий, встановлюється сума вилучення фермерських коштів у розрахунках. Потім визначають коефіцієнт вилучення в розрахунках як частку від ділення суми вилучення на фактичний обсяг реалізації з подальшим множенням результату на 100.

Отже, відношення оборотних коштів до розрахунків зі споживачами на плановий рік буде рівним до товару.

Норми кормів та підстилки повинні встановлюватися в розмірі їх запланованих потреб з початку року до збору врожаю з одночасним створенням страхових резервів. Зрозуміло, що це мінімальна потреба в такому ресурсі. Як уже зазначалося, залежність сільськогосподарського виробництва від природних умов обумовлює необхідність створення значних надлишкових запасів кормів на випадок несприятливих погодних умов у майбутньому.

Норма насіння та посадкового матеріалу визначається виходячи із запланованої потреби в ярих культурах, збільшеної на страховий фонд (10-15% від загальної потреби).

Розглянутий підхід до нормування оборотних коштів можливий за відносно стабільних цін, відсутність спаду виробництва та перебоїв в

забезпеченні сільськогосподарських підприємств найважливішими матеріальними ресурсами.

В умовах високих темпів інфляції кардинально змінюється тактика підприємств щодо формування оборотних активів та їх нормування. По-перше, завдяки швидкому знеціненню готівки сільськогосподарським підприємствам вигідно матеріалізувати їх у виробничі запаси (паливо, мастила, добрива, пестициди тощо), створюючи найбільший надлишок запасів, як втрати від заморожування коштів на цих запасах менше збитків, спричинених знеціненням готівки. через інфляцію.

При дефіциті серед сільськогосподарських підприємств існує невизначеність щодо можливості придбання цих ресурсів у потрібний час у майбутньому. Це штовхає їх створювати надлишкові запаси в будь-який час, коли існує можливість такого придбання (наявність власних коштів та партнера, який може продати дефіцитний ресурс). Зрозуміло, що фактор дефіциту негативно впливає на формування товарних запасів, навіть коли інфляція відсутня.

По-друге, швидке зростання цін на промислову та сільськогосподарську продукцію, а також тарифи на роботи та послуги, що надаються сільськогосподарським підприємствам, підвищення заробітної плати як компенсаційний захід для втрати купівельної спроможності валюти, інші негативні наслідки інфляції унеможливають встановити обґрунтовані норми оборотного капіталу. вираз, а отже, визначення їх загального стандарту для підприємства в цілому. Тому в умовах інфляції та гіперінфляції норми оборотних коштів виправдано встановлювати лише для тих їх елементів, які можна обчислити в натуральній формі.

3.3 Формування стратегії управління оборотним капіталом.

З розвитком ринкових відносин у фінансово-господарській діяльності питання управління оборотними коштами підприємства стає все більш актуальним.

Сучасна економічна практика вимагає зважених рішень, заснованих на синтезі досягнень сучасної фінансової теорії та досвіду управління фінансами. У сучасній глобалізації ринків та швидкій зміні споживчих уподобань щодо довгострокового розвитку підприємства та збереження його конкурентоспроможності стратегічне управління розвитком має особливе значення. Тому актуальною проблемою сучасних підприємств є пошук інструментів, які можуть ефективно реалізовувати стратегію та сприяти подальшому успішному розвитку.

Для точного формування стратегії підприємства для початку треба визначити сутність та мету, що детально представлені на рис. 3.1:

Рисунок 3.1 – Мета стратегічного управління оборотним капіталом

Основною метою такого управління є забезпечення достатньої для нормального функціонування кількості оборотних активів та їх ефективне використання в господарській діяльності. Для досягнення мети необхідно:

1. Забезпечити безперервність виробничого процесу;
2. Прискорити оборотність оборотних активів;
3. Гарантувати достатній для покриття поточних зобов'язань рівень ліквідності.
4. Досягти підвищення рентабельності оборотних активів.
5. Мінімізувати ризики і втрати, пов'язані з формуванням і використанням оборотних активів.

Ось чому організація процесу управління оборотними активами промислового підприємства включає:

- визначення оптимального складу та структури оборотних коштів;
- передбачення потреб компанії в оборотних активах;
- окреслення основних джерел фінансування оборотних коштів;
- вибуття та маневрування оборотними активами;
- відповідальність за зберігання та ефективне використання оборотних активів.

Системи управління поточними активами на підприємстві реалізовані в такому порядку:

- 1) Аналіз динаміки, складу та структури оборотних активів та джерел їх фінансування у попередні періоди, розрахунок коефіцієнтів оборотності, ліквідності та прибутковості;
- 2) Вибір основного підходу до формування оборотних активів;
- 3) Оптимізація оборотних активів (розрахунок оптимального розміру оборотних активів та формування їх раціональної структури)
- 4) Оптимізація основної та змінної частин оборотних активів (побудова графіку середньої сезонної хвилі, обчислення коефіцієнтів мінімального та максимального рівнів, визначення суми основної частини оборотних активів);

5) Забезпечення необхідної ліквідності оборотних активів: визначення частки оборотних активів у формі фондів, високо- та середньоліквідних активів.

6) Забезпечення збільшення прибутковості оборотних активів: забезпечення своєчасного використання тимчасово вільного залишку грошових активів.

7) Забезпечення мінімізації непродуктивних втрат оборотних активів;

8) Оптимізація структури джерел фінансування оборотних активів [14, с. 129].

Таким чином, стратегія управління обіговими капіталом, є безперервним процесом, який можна поділити на п'ять етапів, і є представленою на рис. 3.2.

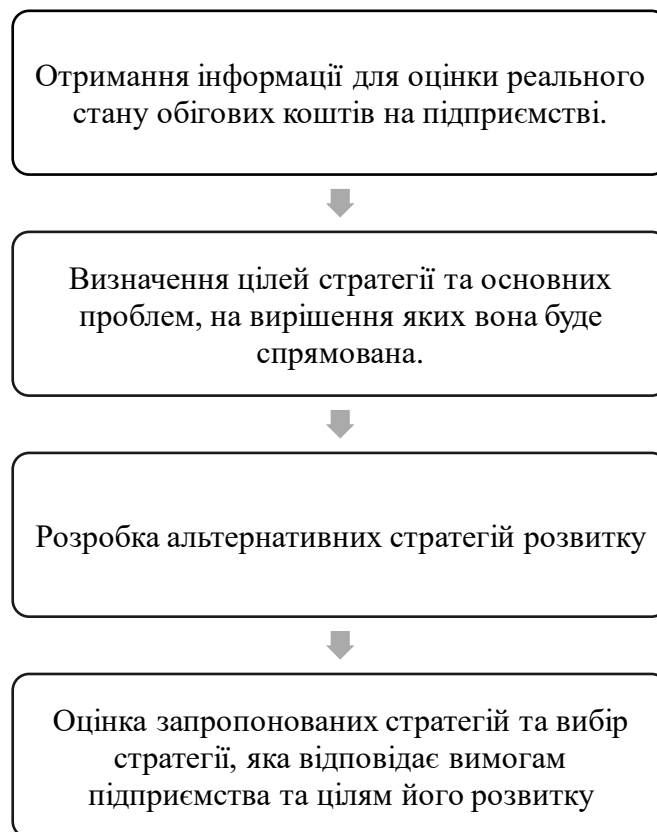

Рисунок 3.2 – Процес стратегічного управління оборотним капіталом

Для успішної роботи в області управління оборотним капіталом необхідно бути готовим до прийняття складних і компромісних рішень під час вибору між декількома конфліктуючими можливостями (рис. 3.3).

Рисунок 3.3 – Етапи прийняття стратегічних рішень

Серед багатьох інструментів управління реалізацією стратегії є «дерево цілей». «Дерево цілей» – це графічне відображення субординації та зв'язків цілей, яке показує поділ спільної мети або місії на цілі та окремі дії. Її можна визначити як «цільову структуру» підприємства.

Чітке визначення цілей з урахуванням пріоритетів, необхідно при розподілі обмежених ресурсів, розробці інформаційної підтримки бізнес-рішень, прогнозуванні можливих негативних наслідків їх реалізації, діагностуванні проблем та «вузьких місць».

Побудова «дерева цілей» підпорядковується загальній меті сільськогосподарського підприємства - впровадженню оптимального використання ресурсного потенціалу, максимізації прибутку від спільної діяльності за рахунок збільшення виробництва та реалізації конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції.

За нормальних умов діяльності підприємств нормальним є вибір таких напрямків розвитку, які зможуть максимально концентрувати обмежені ресурси і фінансові засоби та ефективно використовувати уміння наявних трудових

ресурсів. Досягненню головної мети повинні підпорядковуватись проміжні цілі, вказані вище, та найближчі заходи, що слугують для реалізації цілей другого порядку.

Рис. 3.4 – Дерево цілей підвищення ефективності управління оборотним капіталом

Виходячи зі сказаного, використання інструмента «дерево цілей» дозволить повною мірою реалізувати стратегію підвищення ефективності управління оборотним капіталом та використовуючи даний інструмент до кожного працівника доводиться інформація щодо його індивідуальних цілей, як

вони сприяють досягненню генеральної стратегії та успішного розвитку підприємства.

Кожен із цих етапів на підприємстві забезпечує обґрунтування прийнятих обсягів оборотних активів, кожної з їх складових та найбільш раціональну стратегію їх фінансування. В економічній літературі існує три основних підходи до стратегії фінансування оборотних активів:

– Агресивний підхід (необоротні активи фінансуються за рахунок власного капіталу та довгострокового позикового капіталу, а короткостроковий позиковий капітал – більшості основної та всіх змінних частин оборотних активів. Агресивна модель передбачає також тривалий період обороту поточних активів та високий вміст цих активів у загальній сумі активів знижує прибутковість та створює ризик втрати ліквідності.

– Консервативний підхід передбачає, що необоротні активи, основні засоби та близько половини змінної частини оборотних активів фінансуються за рахунок власного капіталу та довгострокових зобов'язань. Другу половину змінної частини оборотних активів слід фінансувати за рахунок короткострокового боргового капіталу. Це забезпечує високий рівень фінансової стійкості суб'єкта господарювання (завдяки мінімальній сумі короткострокових запозичень), але збільшує вартість власного капіталу для їх фінансування, що знижує рівень його прибутковості.

– Компромісний підхід передбачає, що необоротні активи, основна частина оборотних активів повинні фінансуватися власним та довгостроковим позиковим капіталом, тоді як за рахунок короткострокового позикового капіталу – весь обсяг їх змінної частини. Цей тип політики фінансування поточних активів забезпечує прийнятний рівень фінансової стійкості підприємства і рентабельність використання власного капіталу, наближену до середньоринкової норми прибутку на капітал [3].

Характеристику підходів до стратегічного фінансування оборотних активів запропоновану вченим наведено в табл.3.3.

Таблиця 3.3 – Характеристика підходів до фінансування оборотних активів

Підхід	Сутність	Ступінь ризикованості	Вплив на обсяги оборотних активів	Практичне використання
Ідеальний	1. Довгострокові зобов'язання є джерелами покриття НА. 2. ОА дорівнюють поточним зобов'язанням. 3. Чисті ОА дорівнюють нулю.	Найбільш ризикована за ліквідністю	Характеризується постійними обсягами запасів, грошових коштів та інших видів оборотних активів	У практиці майже не зустрічається
Агресивний	1. Довгострокові зобов'язання є джерелами покриття НА та постійної частини ОА 2. Чисті ОА дорівнюють постійній частині ОА	Досить ризикована з позиції ліквідності	Характеризується створенням лише мінімально необхідних обсягів ОА, проведенням жорсткої кредитної політики, що призводить до фінансових витрат	Зустрічається рідко
Консервативний	1. Довгострокові зобов'язання є джерелами покриття НА та ОА. 2. Чисті ОА дорівнюють ОА.	Відсутній ризик втрати ліквідності	Характеризується створенням значних резервів запасів, грошових коштів, проведенням ліберальної кредитної політики	Носить штучний характер
Компромісний	1. Довгострокові зобов'язання є джерелами покриття НА, постійної частини ОА та приблизно половини змінної частини ОА. 2. Чисті ОА дорівнюють сумі постійної частини ОА та половині змінної частини ОА.	Низький рівень втрати ліквідності	Характеризується тим, що в окремі періоди підприємство може мати надлишкові обсяги запасів, грошових коштів.	Зустрічається часто

Примітка. Джерело: [розроблено автором на основі [17]]

Необхідно виділити ще дві політики управління оборотними активами: абсурдну та обмежувальну.

Абсурдна характеризується наступними ознаками:

– висока частка позикового капіталу;

- власного капіталу недостатньо для формування необоротних активів, а оборотні формуються виключно за рахунок позик;
- власний оборотний капітал від’ємний;
- низька частка оборотних активів, висока їх оборотність, низький рівень рентабельності (можлива збитковість);
- приводить до кризового фінансового стану, при якому підприємство знаходиться на межі банкрутства.

Обмежувальна модель протилежна до абсурдної, вона передбачає відмову від залучення позикового капіталу та формування оборотних активів виключно за рахунок власного капіталу. З одного боку, це має позитивний ефект, оскільки забезпечує абсолютну фінансову стійкість підприємства, але з іншого створює певні обмеження в розвитку діяльності підприємства, так як відмова від залучення позикового капіталу обмежує можливості нарощення обсягів діяльності і використання ефекту масштабу.

Варто також зазначити, що існують критерії вибору моделі фінансування оборотних активів підприємства, залежно від рівня ризику, показників рентабельності та ліквідності (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Вибір моделі фінансування оборотних активів підприємства

Модель	Ліквідність	Рентабельність	Ризики	Причини
1	2	3	4	5
Ідеальна	Низька	Низька	Лівобічний Правобічний	–недостатність грошових коштів; –недостатність власних кредитних можливостей.
Агресивна	Висока	Низька	Лівобічний (нестачі або надлишки коштів)	–зайвий обсяг поточних активів; –недостатність товарних запасів
Консервативна	Низька	Висока	Правобічний (нестачі або надлишки кредитів)	–високий рівень кредиторської заборгованості.

Продовження таблиці 3.4

1	2	3	4	5
Компромісна	Висока	Висока	Лівобічний Правобічний	–оптимальне співвідношення між короткостроковими та довгостроковими джерелами позикових коштів; –постійна наявність грошових коштів.

Примітка. Джерело: [розроблено автором на основі [17]]

Вибір підходу до формування оборотних активів на конкретному підприємстві здійснюється на основі професійного судження керівництва, фінансового, планового відділів. Таке судження формується за допомогою комплексного аналізу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, які чинять вплив на ефективність та результати діяльності суб'єкта господарювання. Зовнішні фактори впливу на управління оборотними активами можуть мати економічний, політичний, соціально-демографічний характер тощо.

Для візуалізації впливу вибору стратегії управління на підприємство ПАТ «Аграрний фонд» у табл. 3.5 наведено вплив моделей управління на фінансові показники.

Таблиця 3.5 – Вплив стратегії фінансування оборотних активів на фінансові показники ПАТ «Аграрний фонд».

Показник	Ідеальна	Агресивна	Консервативна	Компромісна
Необоротні активи	262 696	262 696	262 696	262 696
Поточні активи	2 744 699	6 013 741	6 013 741	6 013 741
Власний капітал	250 551	3 519 593	3 519 593	1 240 739
Довгострокові зобов'язання	12 145	262 696	2 756 844	4 773 002
Поточні зобов'язання	2 744 699	2 494 148	-	262 696
ВОК	- 12 145	3 256 897	3 256 897	978 043
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами	0,0%	58,5%	100,0%	95,6%
Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	1,0	2,4	0,00	22,9

Примітка. Джерело: [розроблено автором на основі [17]]

Отже, найвищий рівень фінансової стійкості забезпечує консервативна стратегія. Але у господарській діяльності підприємств практично не буває такої ситуації, щоб були повністю відсутні поточні зобов'язання. Тому найбільш оптимальною з позицій забезпечення фінансової стійкості може стати компромісна стратегія фінансування оборотних активів.

За нестабільного зовнішнього середовища у якому функціонує підприємство, його стратегія щодо фінансування оборотних активів повинна бути виваженою та гнучкою, здатною швидко адаптуватись до будь-яких змін. Найбільш доцільно використовувати компромісну стратегію фінансування оборотних активів, але в окремі моменти діяльності може з'явитись необхідність застосувати як консервативну (за наявності лівобічного ризику), так і агресивну модель (за наявності правобічного ризику).

Висновки до розділу 3

Підвищення ефективності та конкурентоспроможності аграрного підприємства за рахунок оптимізації управління оборотним капіталом, нормування виробництва сільськогосподарської продукції та створення системи стратегічного управління, як один з перспективних напрямків у підприємницькій діяльності.

Застосування наукових підходів і практичних методів обумовлено прагненням до підвищення фінансової стійкості та господарської ефективності підприємства, шляхом зниження загальних витрат і збільшення прибутку.

ПАТ «Аграрний фонд» має певні шляхи підвищення ефективності управління оборотними активами, а саме докладніше вивчення боржників, для пришвидшення процесу ліквідації дебіторської заборгованості.

Також було запропоновано провести переговори з потенційними партнерами та збільшення їх кількості. Розширення номенклатури продукції також, є перспективним напрямком при динамічній ситуації на ринку, адже гнучке підприємство може краще пристосуватись до прийдешніх змін.

Було визначено, що для досягнення генеральної мети – підвищення ефективності системи управління оборотним капіталом – потрібно довести її зміст до кожного рівня системи управління та виконавця на підприємстві, визначити внесок кожного з працівників у стратегічний успіх підприємства.

Було запропоновано декілька моделей управління оборотним капіталом та визначено, що оптимальною є компромісна, так як вона забезпечує оптимальний рівень фінансової стійкості.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі магістра проведені дослідження, що дозволяють зробити наступні висновки. У сучасних умовах для багатьох вітчизняних підприємств є гостра потреба у нормальному співвідношенні оборотного капіталу. Розвиток ринкових відносин в Україні та досвід зарубіжної системи господарювання визначають залежність результатів діяльності підприємств від ефективності управління процесом формування, використання і контролю їхнього оборотного капіталу. Тому дослідження системи управління оборотним капіталом як важливого важеля підвищення ефективності діяльності підприємств аграрного сектору набуває особливої актуальності.

Підсумовуючи результати даного дослідження можна зробити висновок, що аграрна сфера є надзвичайно вагомою для всієї економіки України на даному етапі розвитку. Натомість роль оборотного капіталу для цієї сфери дуже вагома, оскільки навіть в найгірших умовах співвідношення оборотного й основного капіталу не знижувалось понад 1 до 4. Відповідно передусім від ефективності управління саме цією частиною капіталу й залежить ефективність діяльності всієї сільськогосподарської галузі. А так як підприємство є державним, то дана ціль є стратегічною для всієї країни.

В свою чергу оборотні активи підприємства призначені забезпечувати безперервний рух коштів на усіх стадіях кругообігу для задоволення потреб виробництва у грошових та матеріальних ресурсах; забезпечувати своєчасність та повноту розрахунків; підвищувати ефективність використання обігових коштів.

Проблема ефективного господарювання промислових підприємств полягає у більш ефективному використанні оборотних коштів. Наявність у підприємства оборотного капіталу являється необхідною передумовою для його нормального функціонування у сучасних умовах ринкової економіки.

Ефективність управління оборотними коштами підприємства значно впливає на результати його фінансово-господарської діяльності.

Більш ефективне використання оборотних коштів передбачає нормування оборотних коштів, відсутність якого є однією з причин кризи виробництва і розрахунково-платіжної дисципліни. Метою нормування є визначення раціонального розміру оборотних коштів, що вивільнюються на певний термін у сферу виробництва і сферу обігу.

Підвищення ефективності використання оборотного капіталу забезпечується прискоренням їхньої оборотності на всіх стадіях кругообігу і зменшенням коефіцієнта завантаження засобів в обороті.

Розгляд та аналіз викладених вище питань зумовив необхідність пошуку шляхів вдосконалення досліджуваного процесу.

Було проведено аналіз діяльності ПАТ «Аграрний фонд» та визначено, що підприємство перебуває у стабільному фінансовому стані.

Аналізуючи наявність оборотних коштів на підприємстві ПАТ «Аграрний фонд» було виявлено, що протягом досліджуваного періоду спостерігається збільшення власних обігових коштів. Причиною цього може бути оптимізація витрат на придбання товарно-матеріальних цінностей від інших організацій.

Термін обороту оборотних коштів зменшився у 2019 році порівняно з 2018 роком на 56,61 дня, що оцінюється позитивно, оскільки це показує про збільшення швидкості обертання. Це було спричинено значно більшими обсягами реалізованої продукції порівняно з середньою вартістю оборотних активів.

Збільшення терміну обороту дебіторської заборгованості у 2019 році спричинено зростанням суми дебіторської заборгованості із 474 388 тис. грн. у 2018 році до 1 305 896 тис. грн. у 2019 році. Така динаміка є негативною, адже свідчить про збільшення термінів отримання платежів при значних обсягах реалізації.

Проаналізована ефективність системи управління оборотним капіталом підприємства. Було виявлено, що основною метою діяльності «Аграрного фонду» є створення сприятливих умов для розвитку сільського господарства, функціонування ринку сільськогосподарської продукції, підтримки

вітчизняного сільськогосподарського товаровиробника, а також одержання прибутку від провадження господарської діяльності відповідно до законодавства.

Також аналізуючи отримані результати, можемо зробити висновок про те, що управління оборотними активами відбувається відповідно до їх об'ємів, структури та потреб виробництва, але існують і проблемні зони які потребують альтернативних шляхів управління, а саме зменшення суми дебіторської заборгованості, що успішно відбувається, але потрібно пришвидшити даний процес. Для цього було запропоновано запровадження системи управління сплати дебіторської заборгованості. Та ефективно управляти тимчасово вільними грошовими коштами та їх еквівалентами для отримання доходу від їх використання у поточних короткострокових інвестиціях, а не як у даному випадку залишення їх на рахунку в банку.

Узагальнюючи результати теоретичної та практичної роботи, доцільно зробити такі висновки та пропозиції:

1. Забезпечення достатнього рівня ліквідності, платоспроможності, прибутковості вітчизняних підприємств пов'язане із завданнями підвищення ефективності управління оборотними активами.

2. Оборотний капітал – це джерело мобільної частини активів підприємства, яка використовується протягом одного року у процесі операційної, фінансової, інвестиційної діяльності з метою отримання економічних вигод. Забезпечення ефективності управління оборотним капіталом передбачає врахування методологічних засад, на яких цей процес базується, обґрунтування зовнішніх та внутрішніх чинників, що впливають на нього, й визначення його ролі і місця в системі управління фінансами підприємства.

3. Управління оборотними активами підприємства має включати обґрунтування відповідних управлінських рішень щодо трьох основних напрямів:

- 1) управління дебіторською заборгованістю;

2) управління грошовими коштами і поточними фінансовими інвестиціями;

3) управління запасами.

4. Важливим чинником ефективності управління оборотними активами на підприємстві є якість його правового забезпечення. Застосування розроблених рекомендацій щодо необхідності уніфікації та уточнення понять, пов'язаних з оборотними активами підприємств, які зустрічаються у законодавстві України, дає можливість підвищити якість правового забезпечення управління оборотними активами підприємств.

5. Дане підприємство має недостатній рівень управління дебіторською заборгованістю, грошовими коштами, поточними фінансовими інвестиціями. Застосування методики оцінки управління дебіторською заборгованістю, грошовими коштами, поточними фінансовими інвестиціями дає змогу оцінити рівень управління на підприємстві цими складовими оборотних активів, вчасно виявити недоліки в управлінні ними та прийняти необхідні регулюючі рішення.

Використання запропонованих у даному дослідженні рекомендацій щодо управління оборотним капіталом на ПАТ «Аграрний фонд» дозволить підвищити їхній рівень ліквідності, платоспроможності, прибутковості, що є надзвичайно важливим для подальшого його розвитку та розвитку економіки нашої країни в цілому. Виконані припущення дають підставу вважати, що реалізація розроблених рекомендацій дозволить підвищити ефективність управління оборотними активами підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Круш П. В. Капітал, основні та оборотні засоби підприємства : навч. посіб. Київ : Центр учб. л-ри, 2008. 328 с.
2. Коваленко Л. О., Ремньова Л. М. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Київ : Знання. 2008. 483 с.
3. Фроленко Р. В. Аналітична складова управління оборотним капіталом підприємства : концептуальний підхід. *Інноваційна економіка*. 2016. № 1–2. С. 98–103
4. Петрович Й. М. Економіка виробничого підприємництва : навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 462 с.
5. Ковалев В. В. Сборник задач по финансовому анализу : учеб. пособ. Москва : Финансы и статистика. 2007. 335 с.
6. Володькіна М. В. Економіка промислового підприємства: навч. посібник. Київ. : Центр навчальної літератури, 2009. 110 с.
7. Андрійчук В. Г. Вартість аграрного підприємства: методичні підходи та специфіка оцінювання. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2014. № 5 (156). С.107–114.
8. Аврамчук Л. Б., Контроль за ефективним використанням оборотних коштів підприємства. *Бухгалтерія у сільському господарстві*. 2017. №11. С. 14–16.
9. Андрійчук В. Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу : підручник. Київ: КНЕУ, 2013. 779 с.
10. Житна І. П. Економічний аналіз господарської діяльності підприємств. Київ : Вища школа. 2005. 330 с.
11. Іль'єнкова С. Д. Економіка та статистика : навч. посіб. Київ : СОФІТ, 2008. 321с.
12. Андреева Г. І., Економічний аналіз: навч. посіб. Київ. : Знання, 2010. 263 с.

13. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 662 с.
14. Голуб А., Семенюк Л., Смовженко Т. Гроші. Кредит. Банки : навч. посіб. Львів : видавництво «Центр Європи». 2007. 206 с.
15. Балджи М. Д., Карпов В. А., Ковальов А. І. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків : навч. посіб. Одеса : ОНЕУ. 2013. 670 с.
16. Бланк И. А. Управление активами: навч. посіб. Київ: «Ника-Центр», 2010. 720 с.
17. Кружик О. Б. Основы финансовой деятельности предприятия: учеб. пособ. Москва : Финансы и статистика. 2007. С. 364–365.
18. Офіційний сайт ПАТ «Аграрний фонд». URL: <http://agrofond.gov.ua/>. (дата звернення 02.11.2020).
19. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств: навч. посіб. Київ : ЦУЛ 2008. 295 с.
20. Бездітко О.Є. Управлінські аспекти менеджменту сільськогосподарських підприємств. *Вісник Черкаського державного технологічного університету*. 2012. Вип. 29. С. 58–63.
21. Болух М. А., Зурчевський В. З., Горбатов М. І. Економічний аналіз : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2007. 556 с.
22. Садеков А. Управління оборотними коштами торговельних підприємств в сучасних умовах : монографія. Донецьк : Східний видавничий дім, 2013. 170 с.
23. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз: підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 565 с.
24. Тридід О. М. Економіко-математичні моделі оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання : монографія. Київ : УБС НБУ. 2009. 213 с..
25. Тарасенко Н. В. Економічний аналіз: навч. посіб. Львів : «Новий світ–2000». 2014. 344 с.
26. Сорока Р. Д. Механізм управління оборотним капіталом торговельних

підприємств. *Регіональна економіка*. 2016. № 4. С. 200–204.

27. Кириленко І. Г., Івченко В. Є. Економічні аспекти трансформації сільськогосподарського виробництва в Україні. *Економіка АПК*. 2016. № 3. С. 21–29.

28. Катаев В. В. Экономика и бизнес: науч. пособ. Москва : МГТУ ім. Баумана. 2007. 380с.

29. Карпунцов М. В. Ризикостійкість підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. С. 71–76.

30. Карбовник А. М. Удосконалення методів аналізу фінансового стану підприємств. *Фінанси України*. 2009. №9. С. 27–29.

31. Іскра В. В. Оцінка ефективності використання оборотного капіталу українських агрохолдингів за допомогою моделі В. Г. Когденко. *Причорноморські економічні студії*. 2016. №10. С. 87–92.

32. Івахненко В. М. Курс економічного аналізу: навч. посіб. Київ : Знання Пресс, 2007. 255 с.

33. Ефимова О. В. Финансовый анализ: научное пособие. Москва: «Бухгалтерский учет». 2006. 154 с.

34. Дудник О. В. Управління фінансовими ризиками на сільськогосподарських підприємствах. *Вісник ХНТУСГ*. 2014. № 150. С. 126–131.

35. Дубинская Е. С. Анализ современных моделей и методик прогнозирования кризисного состояния предприятия. *Вісник Донбаської державної машинобудівної академії*. 2009. №2 (16). С. 84–89.

36. Долгоруков Ю.А. Управління ефективністю використання обігових коштів у промисловості. *Фінанси України*. 2008. №11. С. 103–105.

37. Давиденко Н. М. Розвиток корпоративного управління в агробізнесі України. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2012. № 3. С. 95–99.

38. Гринюк І. М. Стратегії управління оборотним капіталом та джерелами його фінансування (на прикладі нафтогазових підприємств України). *Економіка України*. 2017. № 8 (669). С. 47–59.

39. Герасимчук В. Г. Стратегічне управління підприємством : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2008. с.392
40. Вдовенко О. Фінансова звітність у забезпеченні фінансової безпеки аграрних підприємств. *Облік і фінанси*. 2014. № 1 (63). С.78–81.
41. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський та управлінський облік.: навч. посібник: Житомир: ЖІТІ, 2008. 451 с.
42. Siue M. Characteristics of the formation of working capital management policy providing production and sales process. St. Petersburg: State Polytechnical University Journal, 2015. 132 p.
43. Marshall A. Principles of Economics. New York : Cosimo Classics, 2006. 627 p.
44. Ježovita A. Designing the model for evaluating financial quality of business operations evidence from Croatia. *Management*. 2018. № 20(1). 101–129 p
45. Hodgson G. M. Economics and Institutions: A Manifesto for a Modern Institutional Economics. Cambridge : Policy Press; Oxford : Blackwell. 2015. 365 p.
46. Chava S., Roberts M. R. Models and methods of the optimal management of the circulating capital in enterprise. *The Journal of FINANCE*. №. 5. 2008. P. 2085–2086.
47. Клименко С. М., Дуброва О. С. Обґрунтування господарських рішень і оцінка ризиків : навч. посіб. Київ : КНЕУ. 2006. 188 с.
48. Коваленко Л. О., Ремньова Л. М. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Київ : Знання. 2008. 483 с.
49. Партута Т. О. Ефективність використання оборотних засобів підприємства. *Агросвіт*. 2012. № 13. С. 62–68.
50. Павловська О. В., Припуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : КНЕУ. 2008. 213 с.
51. Павловська О. В. Формування оптимального розміщення оборотних активів суб'єктів господарювання. *Фінанси України*. 2017. №7. С. 80–85
52. Офіційний сайт Державного комітету статистики. URL: www.ukrstat.gov.ua. (дата звернення 02.11.2020).

53. Нелеп В. М. Тенденції розвитку сільського господарства в Україні та світі. *Економіка АПК*. 2015. № 7. С.100–105.
54. Навроцький С. А. Формування перспективної моделі страхового захисту сільського господарства України. *Наук. вісник Мукачівського держ. ун-ту. Серія «Економіка»*. 2014. Вип. 1 (1). С. 149–155.
55. Мних Є. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посібник. Київ : КНТЕУ, 2008. 513 с.
56. Мец В. О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: підручник. Київ : Знання, 2008. 355 с.
57. Латишева І. Л. Аналіз політики управління оборотним капіталом торговельних підприємств. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2015. – №1(45). С. 144–147.
58. Лебедева А. М. Методичні аспекти аналізу ефективності використання оборотних активів підприємства. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2015. №1(78). С. 67–76.
59. Малкин О. Управление задолженностью: стратегии взыскания долгов и защиты от кредиторов: учеб. пособ. Москва : Вершина, 2007. 208 с.
60. Маргасова В. Г. Оцінка діючої системи управління оборотним капіталом на підприємствах. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. №9(63). С. 74–77.
61. Мельник В. М. Основи економічного аналізу: Короткий теоретико-методологічний курс: навч. посібник. Харків : «Кондор», 2008. 128 с.
62. Лагун М. І. Методичні аспекти аналізу платоспроможності підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2007. № 2. С. 53–57.
63. Куць Т. В. Фінансове забезпечення розвитку сільського господарства України. *Молодий вчений*. 2014. № 11. С. 60–62.
64. Кодацкий В. П. Шляхи ефективного управління оборотними активами промислових підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. №4(82). С. 148–154.
65. Пащенко І. Л. Прогнозування фінансової діяльності підприємства.

Фінанси України. 2010. № 4. С. 52–53.

66. Ящук Д. Л. Дослідження методології управління оборотними активами машинобудівних підприємств в умовах кризи. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2015. № 32. С. 252–257.

67. Шубравська О. В. Розвиток сільськогосподарського виробництва України: чинники зростання. *Економіка АПК*. 2015. № 5. С.5–11.

68. Шолойко А. С. Тенденції державної підтримки сільського господарства. *Економіка АПК*. 2012. № 5. С.41–44.

69. Шинкар С. М. Дослідження ефективності використання основних елементів оборотних активів на підприємствах роздрібної торгівлі. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2013. №1 (1). С. 149–155.

70. Шевчук Н.В. Управління капіталом підприємства: навч. посіб. Київ: КНЕУ. 2011. 440 с.

71. Швидка О. П. Роль оборотного капіталу в забезпеченні прибутковості підприємства. *Вісник Криворізького економічного інституту КНУ*. 2013. № 2. С. 39–43.

72. Семенов А. Г. Матриця фінансових стратегій. *Вісник економічної науки України*. 2008. №2. С. 139–146.

73. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 662 с.

74. Роганова Г. О. Стратегія фінансування оборотних активів: позиція персоналістів. *Економічний часопис XXI*. 2013. № 3-4 (1). С. 82–85.

75. Прокопенко І. Ф. Курс економічного аналізу: підручник: Харків : Легас, 2014. 384 с.

76. Полторак А. С. Оцінка ефективності використання оборотних активів на підприємствах сільського, лісового та рибного господарства України. *Агросвіт*. 2013. № 17. С. 60–64.

77. Перков В., Добровольський П., Мельник О. Фінансовий механізм діяльності аграрних підприємств. *Modern Economics*. 2018. № 7. С. 131–138.

ДОДАТОК А

Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31.12.2018 р.

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:	1000	939	866
первісна вартість	1001	1243	1023
накопичена амортизація	1002	(304)	(157)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	681	908
Основні засоби:	1010	135086	133670
первісна вартість	1011	140796	146076
знос	1012	(5710)	(12406)
Інвестиційна нерухомість:	1015	-	-
первісна вартість	1016	-	-
знос	1017	-	-
Довгострокові біологічні активи:	1020	-	-
первісна вартість	1021	-	-
накопичена амортизація	1022	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції:		4172	20876
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	-	-
інші фінансові інвестиції	1035	4172	20876
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	-	-
Відстрочені податкові активи	1045	62546	54047
Гудвіл	1050	-	-
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	-	-
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	-	-
Інші необоротні активи	1090	8365	11234
Усього за розділом I	1095	211789	221601
II. Поточні активи			
Запаси	1100	2368911	2196914
Виробничі запаси	1101	-	-
Незавершене виробництво	1102	-	-
Готова продукція	1103	-	-
Товари	1104	-	-
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Депозити перестрашування	1115	-	-
Векселі одержані	1120	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	111342	474388
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	318135	1005541
з бюджетом	1135	355552	420508
у тому числі з податку на прибуток	1136	10716	952

Продовження ДОДАТКУ А

1	2	3	4
з нарахованих доходів	1140	-	-
із внутрішніх розрахунків	1145	-	-
1	2	3	4
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	23085	42863
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	518538	500326
Готівка	1166	-	-
Рахунки в банках	1167	-	-
Витрати майбутніх періодів	1170	1482	2101
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	-	-
у тому числі в:			
резервах довгострокових зобов'язань	1181	-	-
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	-	-
резервах незароблених премій	1183	-	-
інших страхових резервах	1184	-	-
Інші оборотні активи	1190	924	457
Усього за розділом II	1195	3697969	464098
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	3909758	4864699
Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	5000000	5000000
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	-	-
Капітал у дооцінках	1405	-	-
Додатковий капітал	1410	-	-
Емісійний дохід	1411	-	-
Накопичені курсові різниці	1412	-	-
Резервний капітал	1415	45269	47709
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	(1547492)	(1477409)
Неоплачений капітал	1425	-	-
Вилучений капітал	1430	-	-
Інші резерви	1435	-	-
Усього за розділом I	1495	3497777	3570300
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	-	-
Пенсійні зобов'язання	1505	-	-
Довгострокові кредити банків	1510	-	-
Інші довгострокові зобов'язання	1515	-	-
Довгострокові забезпечення	1520	-	-
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	-	-
Цільове фінансування	1525	-	-
Благодійна допомога	1526	-	-
Страхові резерви	1530	-	-

Продовження ДОДАТКУ А

1	2	3	4
Інвестиційні контракти;	1535	-	-
Призовий фонд	1540	-	-
Резерв на виплату джек-поту	1545	-	-
Усього за розділом II	1595	-	-
Короткострокові кредити банків	1600	300742	1004834
Векселі видані	1605	-	-
Поточна кредиторська заборгованість:	1610	-	-
за довгостроковими зобов'язаннями			
за товари, роботи, послуги	1615	61828	74322
за розрахунками з бюджетом	1620	33	1979
за у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
за розрахунками зі страхування	1625	-	242
за розрахунками з оплати праці	1630	27	7824
за одержаними авансами	1635	39176	167759
за розрахунками з учасниками	1640	-	-
із внутрішніх розрахунків	1645	-	-
за страховою діяльністю	1650	-	-
Поточні забезпечення	1660	7333	34
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670		-
Інші поточні зобов'язання	1690	2842	2977
Усього за розділом III	1695	411981	1294400
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	-	-
Баланс	1900	3909758	4864700

ДОДАТОК Б

Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31.12.2019 р.

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:	1000	866	774
первісна вартість	1001	1023	1281
накопичена амортизація	1002	(157)	(507)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	908	18504
Основні засоби:	1010	133670	147555
первісна вартість	1011	146076	162085
знос	1012	(12406)	(14530)
Інвестиційна нерухомість:	1015	-	-
первісна вартість	1016	-	-
знос	1017	-	-
Довгострокові біологічні активи:	1020	-	-
первісна вартість	1021	-	-
накопичена амортизація	1022	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	20876	20876
інші фінансові інвестиції	1035	-	-
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	-	2901
Відстрочені податкові активи	1045	54047	59632
Гудвіл	1050	-	-
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	-	-
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	-	-
Інші необоротні активи	1090	11234	12454
Усього за розділом I	1095	221601	262696
Запаси			
Запаси	1100	2196914	3255537
Виробничі запаси	1101	-	-
Незавершене виробництво	1102	-	-
Готова продукція	1103	-	-
Товари	1104	-	-
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Депозити перестрашування	1115	-	-
Векселі одержані	1120	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	474388	1305896
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	1005541	393199
з бюджетом	1135	420508	441082
у тому числі з податку на прибуток	1136	952	-
з нарахованих доходів	1140	-	-

Продовження ДОДАТКУ Б

1	2	3	4
із внутрішніх розрахунків	1145	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	42863	25445
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	32148
Гроші та їх еквіваленти	1165	500326	265326
Готівка	1166	-	-
Рахунки в банках	1167	-	-
Витрати майбутніх періодів	1170	2101	998
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	-	-
у тому числі в:			
резервах довгострокових зобов'язань	1181	-	-
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	-	-
резервах незароблених премій	1183	-	-
інших страхових резервах	1184	-	-
Інші оборотні активи	1190	457	4820
Усього за розділом II	1195	464098	6013741
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	4864699	6276437
Пасив	Код рядка	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	5000000	5000000
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	-	-
Капітал у дооцінках	1405	-	-
Додатковий капітал	1410	-	-
Емісійний дохід	1411	-	-
Накопичені курсові різниці	1412	-	-
Резервний капітал	1415	47709	52488
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	(1477409)	(1532895)
Неоплачений капітал	1425	-	-
Вилучений капітал	1430	-	-
Інші резерви	1435	-	-
Усього за розділом I	1495	3570300	3519593
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	-	-
Пенсійні зобов'язання	1505	-	-
Довгострокові кредити банків	1510	-	-
Інші довгострокові зобов'язання	1515	1043	12145
Довгострокові забезпечення	1520	-	-
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	-	-
Цільове фінансування	1525	-	-
Благодійна допомога	1526	-	-
Страхові резерви, у тому числі:	1530	-	-

Продовження ДОДАТКУ Б

1	2	3	4
Інвестиційні контракти;	1535	-	-
Призовий фонд	1540	-	-
Резерв на виплату джек-поту	1545	-	-
Усього за розділом II	1595	-	12145
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	1004834	2565719
Векселі видані	1605	-	-
Поточна кредиторська заборгованість:	1610	1080	4193
за довгостроковими зобов'язаннями			
за товари, роботи, послуги	1615	74322	94144
за розрахунками з бюджетом	1620	1979	23979
за у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
за розрахунками зі страхування	1625	242	3
за розрахунками з оплати праці	1630	7824	172
за одержаними авансами	1635	167759	5714
за розрахунками з учасниками	1640	-	-
із внутрішніх розрахунків	1645	-	-
за страховою діяльністю	1650	-	-
Поточні забезпечення	1660	34463	45596
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	2977	5179
Усього за розділом III	1695	1294400	2744699
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	-	-
Баланс	1900	4864700	6276437

ДОДАТОК В

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за 2018 р.

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	450291	2060536
Чисті зароблені страхові премії	2010	-	-
Премії підписані, валова сума	2011	-	-
Премії, передані у перестраховання	2012	-	-
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	-	-
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	-	-
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(3756187)	(1574924)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	-	-
Валовий: прибуток	2090	746104	485612
Валовий: збиток	2095	-	-
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	-	-
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	-	-
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	-	-
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	-	-
Інші операційні доходи	2120	46453	137923
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	-	-
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	-	-
Адміністративні витрати	2130	(94814)	(68063)
Витрати на збут	2150	(587693)	(427225)
Інші операційні витрати	2180	(89135)	(40657)
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	-	-
Витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	-	-
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	20915	87590
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	2195	-	-
Інші фінансові доходи	2220	258539	239363
Інші доходи	2240	-	-
Дохід від благодійної допомоги	2241	-	-

Продовження ДОДАТКУ В

1	2	3	4
Фінансові витрати	2250	(125623)	(52206)
Втрати від участі в капіталі	2255	-	-
Інші витрати	2270	-	-
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні ст.	2275	-	-
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	120671	274747
Фінансовий результат до оподаткування: збиток	2295	-	-
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(33160)	(68785)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	-	-
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	120671	205962
Чистий фінансовий результат: збиток	2355	-	-

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	-	-
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	-	-
Накопичені курсові різниці	2410	-	-
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	-	-
Інший сукупний дохід	2445	-	-
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	-	-
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	-	-
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	-	-
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	120671	205962

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Матеріальні затрати	2500	3700508	1409555
Витрати на оплату праці	2505	97149	75601
Відрахування на соціальні заходи	2510	15216	12291
Амортизація	2515	6891	4018
Інші операційні витрати	2520	708065	611339
Разом	2550	4527829	2112804

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Середньорічна кількість простих акцій	2600	50000	50000
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	50000	50000
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	2,41	4,12
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	2,41	4,12
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0,49	2,32

ДОДАТОК Д

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за 2019 р.

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	6909161	450291
Чисті зароблені страхові премії	2010	-	-
Премії підписані, валова сума	2011	-	-
Премії, передані у перестраховання	2012	-	-
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	-	-
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	-	-
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(6341562)	(3756187)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	-	-
Валовий: прибуток	2090	567599	746104
Валовий: збиток	2095	-	-
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	-	-
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	-	-
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	-	-
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	-	-
Інші операційні доходи	2120	31248	46453
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	-	-
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	-	-
Адміністративні витрати	2130	(125685)	(94814)
Витрати на збут	2150	(284251)	(587693)
Інші операційні витрати	2180	(119310)	(89135)
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	-	-
Витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	-	-
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	69601	20915
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	2195	-	-
Дохід від участі в капіталі	2200	-	-
Інші фінансові доходи	2220	192396	258539
Інші доходи	2240	5879	-
Дохід від благодійної допомоги	2241	-	-

Продовження ДОДАТКУ Д

Фінансові витрати	2250	(189053)	(125623)
Втрати від участі в капіталі	2255	-	-
Інші витрати	2270	-	-
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	-	-
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	78823	120671
1	2	3	4
Фінансовий результат до оподаткування: збиток	2295	-	-
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(32489)	(33160)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	-	-
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	46334	120671
Чистий фінансовий результат: збиток	2355	-	-

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	-	-
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	-	-
Накопичені курсові різниці	2410	-	-
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	-	-
Інший сукупний дохід	2445	-	-
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	-	-
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	-	-
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	-	-
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	46334	120671

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Матеріальні затрати	2500	6211054	3565262
Витрати на оплату праці	2505	156445	100074
Відрахування на соціальні заходи	2510	15216	12291
Амортизація	2515	5342	6891
Інші операційні витрати	2520	482751	843311
Разом	2550	6870808	4527829

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Середньорічна кількість простих акцій	2600	50000	50000
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	50000	50000
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	0,93	2,41
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	0,93	2,41
Дивіденди на одну просту акцію	2650	1,43	0,49